

Kaitse Kodu

Kevadpühade number

30 senti.

Fotomontaaž
A. Lellep

|||

Kinnisvara- omanikkude Pank Tartus

Suurturg 3
Telef. 11-67

|||

Toimetab
kõiki panga-
operatsioone

Juhatus

|||

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseleidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-ltn. J. Maide, telefon 451-94.

Tegev toimetaja leitn. A. Treufeldt, telef. 451-89.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Tel. 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad à üks lehekülj: teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 6

1932

SISUKORD:

- A. Kerem: Risti- ja mureteel üle Kolgat vastu valgusele ja elule. Juttus. — Toimetuse vahetusel.
- O. Suursõõt: Meie majanduslik olukord ja seltskond.
- G. Tarczay: 15. märts — Ungari rahvuspuha.
- Ed. Laaman: C. R. Jakobson — Eesti rahva ärataja. — On's võimalik igavene rahu?
- K-sa: Soome katsumispäevad.
- A. K-a: Ka „onu Samil“ surutis turjal. — Aristide Briand.
- J. Babay: Unistajad.
- Joter: Majanduslik kriis ja suhtumine sellele P.-A. Ühendriikides.
- Petseri malev 8-aastane.
- P. P.: Petseri maleva 8. aastapäeva puhul.
- A. P.: Mõnd täpsuspadruneist ja nende soetamisest. — Toimetusele saadetud kirjandus.

Uudis laskureile.

Ilmus trükist

„Laskuri käsiraamat“

I vihk

|||

Koostanud k.-l. peastaabi õppejaoskonna pealik major A. Parts. Raamat käsitab õppelaskmist ulatuses nagu seda läbi võetakse kaitseleiidus.

Raamatu hind
üksikmüügil Kr. 1.50.

Saada: Kaitseleiidlaste tarvete laost (Tallinn, Kaarli tän. nr. 8), peastaabi õppejaoskonnast, malevate staapidest ja kõigilt malevate instruktoreilt.

Ar 932 P
Kaitse

EESTI
AR RAHVUS-
RAAMATUKOGU

Üksiknumbri hind 30 snt.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 6

Tallinnas, laupäeval, 26. märtsil 1932

VIII aastakäik

Kindlustusselts „Eesti“ 25-aastane

Veerandsada aastat tüsedat tööd meie rahvusliku kindlustamise üles-
ehitamise alal

Käesoleva aasta 4. aprillil möödub 25 aastat, millal esimese eestlaste poolt asutatud laialdase tegevuspiirkonnaga kindlustusettevõtte — Kindlustusselts „Eesti“ (tookordse nimega Eesti vastast. tulekinnituse seltsi) — põhikiri vene võimude poolt leidis kinnitamist. Ellu kutsutud Tartusse koondunud eesti majandus- ja haritlasringkondade poolt algas uus ettevõtte väikeselt, kuid kavakindlalt ja edasipüüdvale eestlusele omase püsivusega oma tööd, mille tulemusi pole suutnud hävitada isegi segased sõja- ja revolutsiooniaastad. Järjekindlalt suurenedes sammub Kindlustusselts „Eesti“ praegu oma tegevuse ulatuselt meie ühistegeliste kindlustusseltside peres esirinnas ja osutub ühtlasi suurima liikmete arvuga ühinguks kodumaal, võides lugeda oma pere hulka üle 32.000 liikme. Tegevuse aastaastalt kasvades on järjest juure võetud uusi kindlustusalasid. Praegu töötab selts tule-, elu-, klaasi-, murdvarguse, koduloomade, õnnetusjuhtumite, rahe- ja veokindlustuse aladel.

Kindlustuse portfell koosnes 1. jaan. 1932. a. 140.036 riskist, kogusummas Kr. 162.705.331,— väärtuses. Peale otsekohese kindlustustegevuse võtab selts vastu veel edasikindlustusi sise- ja välismaalt. Preemiate saak 1931. a. ulatus ümarguselt 63.000.000 sendini. Oma 25-a. tegevusaja jooksul on selts tasunud üle 3000 kahju, milleks on kulutanud üle 200.000.000 sendi. Osa seltsi tagavarasummasid on mahutatud kinnisvaradesse, millised on Tartus ja Rakveres. Koh-tadel teistes linnades välispool juhatuse asukohta on seltsil avatud osakonnad, milliste arv ulatub 8. Oma rohkearvulise tegelaskonnaga kontakti pidamiseks ja kindlustustehniliste teadmiste levitamiseks annab selts välja ajakirja „Eesti Kindlustus“.

Kindlalt pidades kinni oma sihist — töötada oma alal Eesti majandusliku rippumatuse eest — julgeb juubilar teisel veerandsajandil loota senisest veelgi suuremat poolehoidu.

Heid Keradpuri!

S. Rõna.

J. Läärle

Risti- ja mureteel üle Kolgata vastu valgusele ja elule

„Kaitse Kodu!“ kirjutanud õpetaja **ARNOLD KEREM**

Üks vana muinasjutt kõneleb, et ülestõusmispühade ajal helisevad kirikukellad hoopis teisiti kui kõigil teistel aegadel ja pühadel. Nende helin kandub üle linna ja maa, külast külla, talust tallu, kannab rõõmu isegi nendesse kodudesse, kus aknad on kaetud sügava murelooriga, kuhu ei paista ühtki päikesekiirt, kus inimlap- sed meeleheitel ja ahastuses nutavad purunenud lootuse varemeil; toob julgust ja süütab lootuse sädeme nende rinnus, kes võitluses on väsinud. Seal ülestõusmispühade kellahelin kuulutab selgesti Kristuse võitu, elu võitu surma üle, tõe ja õiguse võitu ülekohtu üle. Ülestõusmispühade kellahelinas kuuleme Kristuse töötust — mina elan ja teie peate ka elama.

Lähene me praegu ülestõusmispühadele. Mida kuulutavad need kellahelinad meile? Toovad nad meile uut julgust, annavad jõudu, näitavad uut sihti, kui vahest väsinult ja seotud silmil käime oma elurada? Rikastab see kellahelin meid millegi uue poolt, mis tungib meist läbi ja meid võtab kaasa ega lase puruneda, ei luba lootusetu olekus seisma jääda?

On tunne, et ülestõusmispühad paljudele ei too seda, mida nad peaksid tooma.

Suure hulga meie rahva liikmete elutee, kõnelemata rahvaste ja riikide teest välispool meie kodumaad, on ahastuse-, mure- ja ristitee.

Ei valgust ega rõõmu.

Suured hulgad tööta, paljud puuduses, häda ja viletsus kõikjal risti teel ees. Ja needki, kes välist puudust ei ole tunda saanud otseses mõttes, on kaasa haaratud sellest meeleolust, mis kõneleb selget keelt, et praegune inimsugu on nagu orjade pere, surmamõistetute hulk, ristikandjate pere. Seda risti sunnitakse kandma seni, kuni kandja nõrkeb. Kuid ei ole siiski pääsmist, rist peab viidama Kolgatale ja Kolgata peab ütleva oma viimse sõna pealtvaatajate mõnitusel.

Ja kõige kurvem on, et praegune inimlaps ei tunne veel täieliselt seda Pilatust, kes annab karistamiskäsu, ega oska teda otsida sealt, kus ta tõeliselt viibib. Nii-

suguste tunnetega lähenevad suured hulgad ülestõusmispühadele.

Arusaadav, et nende silmad vahest ei sära nii nagu nad peaksid särama.

Paljud otsivad troosti selles, et ütlevad: kui üksikud inimesed kannatavad, kui kogu riigid ja rahvad langevad selle saatuse osaliseks, siis peab see ometi mõnele tulema kasuks. Jatkub sellest, kui on üksikuid õnnelikke.

Kuid suure reede Kolgata sündmuste ajal värises maa ka nende jalgade all, kaljud katkesid ja päike kattis oma palge, ning pimedus varjas maad. Siis ei olnud valgust ei Pilatuse, ei kirjatundja, kõrge kohtu liikme ega ülempreestri lossis. Siis tundsid hirmu needki, kes muidu purpurpunaseis mantleis veetsid muretuid päevi.

Kas peavad siis ülestõusmispühad meid võoraslastena jätma ilma pühadekingitusest?

Suur reede purustas ja hävitas. Kivi Kristuse haul, pitseeritud ja hästi valvatud, pidi olema viimseks tunnistajaks, et Kristus oma silmad oli kinni pannud ja haud ta oli pärinud. Ja ometi. Sama kivi oli esimeseks tunnistajaks Kristuse ülestõusmise võidust ja kuulutas, ei — pidi kuulutama seda leinajaile, kes murelastena tulid hauale, et tema ühes valvajatega on võimetu olema viimseks pitseriks Kristuse surmale.

Ülestõusmispühade hommikul seisab elav Kristus meie keskel ja ütleb, — mina elan ja teie peate ka elama, sest tema päralt on lõplik võit. Seepärast rännates tema teedel seisame küll kui tundmatud, oleme aga ometi tuttavad, kui surijad ja — vaata meie elame; kui karistatud ja ometi mitte surmatud; kui kurvas- tatud, aga ikkagi rõõmsad; kui vaesed, kes aga palju rikastavad; kui need, kellel midagi ei ole ja kelle käes ometi on kõik.

Seepärast tänapäeva inimsoo tee viib ainult Kristuse läbi ja Kristuse vaimus küll risti- ja mureteel üle Kolgata, kuid vastu valgusele, vastu elule.

Senine toimetaja LEONHARD SÕERD.

Toimetajate vahetusel

Üldine majanduslik surufis ei ole riivamata jätanud ka kaitseleidu häälekandjat „Kaitse Kodu!“

Käesoleva kalendriaasta alul võis „K. K.“ jatkata oma ilmutist endise nelja numbril asemel kaks numbril kuus. Eelseisva majandusaasta vahetusel peab ta kokkuhoiu nimel loobuma ka täiepalgalisest tegevtoimetajast, kuna need ülesanded kõrvalamefina on pandud kaitseleidu peastaabi informatsiooni- jaoskonna pealiku peale.

Tänase numbriga sünnibki toimetajate vahetus.

* * *

Lahkudes „Kaitse Kodu!“ toimetaja kohalt tänan südamest kõiki kaastöölisi, kes enam kui kolme aasta kestes virgasti aitasid mind kaitseleidu häälekandja toimetamise töös. Täna ka kõiki lugejaid, kes oma avaliku poolehoiduga meie ühisele kodukaitse ajakirjale tõestasid selle ilmutise vajadust ja aitasid kaasa koduarmastuse mõtte ja kodukaitse ideede laialikandmisel. Selle kõige tõttu olen ma teadlik, et ainult see avalik poolehoid kaitseleidu ajakirjale ja tublide kaastöölise virk kaasarühkimine aitasid mind viia „Kaitse Kodu!“ sellele tasapinnale, kus ta praegu on ja kus ma ta annan käesolevaga kõige paremate soovidega uue toimetaja leitnant A. Treufeldi kätte.

Need kolm aastat, mis ma istusin „Kaitse Kodu!“ toimetaja laua taga, olid mulle kui kolm helget päeva. Rahulik töö ja selle tagajärgede otsene nägemine muutsid toimetaja kohal püsivuse meeldivaks ja kergeks. Seetõttu on nagu kahjuga lahkuda sellelt nii armsaks saanud kohalt.

Vanasõna ütleb, et uus luud pühib hästi. See pärast tahan ma ka lootada ja uskuda, et „Kaitse Kodu!“ uus toimetaja leitnant A. Treufeldi isikus tõstab „Kaitse Kodu!“ sisu veelgi kõrgemale ja et selle tagajärjel kõigi majanduslike surutiste kiuste tõuseb

ja tiheneb „Kaitse Kodu!“ lugejate perre kuuluvate paremate kodumaa poegade ja tütarde ring.

Linnulennult tehtud tööle tagasi vaadates meelestatub rida kauneid päevi „Kaitse Kodu!“ toimetamise töös. Tuleb meele, kuidas mitmel korral süda täitus rõõmuga juba paljast uue numbril ilmumisest, eriti veel siis, kui see täitis su endamisi mõlgutatud ootusi.

Kolm aastat oli neid aegu, päevi tulvil rahulikku ja tasuvat tööd. Kui nende aastate rõõmud ja mured vaekausile asetada, siis meelepärase töö mälestused koos loomisrõõmudega kaaluvad kõik selle aja vältel sündinud mured ja raskused kaugele üles. See kõik lõpuks teeb kergeks ka lahkumise ja sisendab ikka enam ja enam teadmist, et ma tegin, mis võisin — rohkem teha poleks seisnud enam minu võimuses.

Lõpuks pean oma kohuseks tänada veel kaitseleidu ülemat kindral Roskat ja peastaabi ülemat, „Kaitse Kodu!“ vastutavat toimetajat kolonel-leitnant J. Maidet, kellele on suured teened „Kaitse Kodu!“ vaimse ja majandusliku külje eest hoolitsemisel. Eriti tuletan meele koostööd kol. J. Maidega, mille tagajärjel nii mõnigi küsimus „Kaitse Kodu!“ elus sai otsustava pöörde paremusele.

Leo Sõerd.

*

Lahkuv tegevtoimetaja Leonhard Sõerd on oma üle kolme aastase tegevusega meie peres „K. K.“ kujundanud kunstimaitseliseks, kultuuriliseks, kõrgeväärtusliku sisuga, loetavaimaks ja levinuimaks ajakirjaks. Selle ennastsalgava ja oskusliku töö eest tuleb tänada.

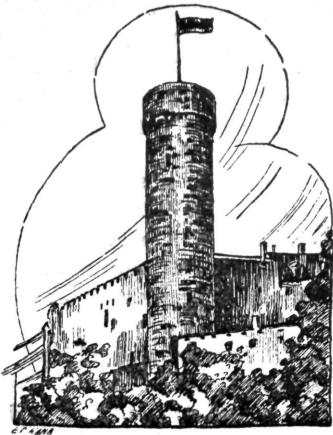
Toimetuse oma uues koosseisus loodab, et jätkates eelkäijate tööd „Kaitse Kodu!“le“ väljakujunenud teetähistel ja arvestades lugejaskonna soove, suudab seniste ja uute kaastöölise heatahtliku kaasabiga ajakirja hoida ja kujundada alati oodatud külaliseks meie kodudes — maal ja linnas.

Tervitusi ja häid kevadpühi kõigile meie sõpradele!

Toimetuse.

Uus toimetaja leitn. A. TREUFELDT.

Meie majanduslik olukord ja seltskond

„Kaitse Kodu!“ kirjutanud O. SUURSÕÖT, kaitseleidu keskjuhatause liige ja majandusminister

Rasked ajad. Rasked ajad... Kes meist poleks pannud tähele, et hädaldamisi ja kaebeid majanduslike raskuste üle viimasel ajal kuuleme palju sagedamini kui kunagi varemalt? Isegi sagedamini ja karedamini kui maailmasõja ajal? Või isegi meie vabadussõja päevil?

Oleme viimaseil aegadel kuulnud ja lugenud ainult nurinat ning etteheiteid. Samuti „nõudmisi“, üks „krõbedam“ kui teine. Kõik see nurin ja meelepaha on olnud juhitud meie majandusliku korra ja selle juhtide, esimeses joones aga vabariigi valitsuse vastu. Meie majanduspoliitikat on ägedasti kritiseeritud küll tööta tööliste, kaupmeeste, töösturite, ametnike, põllumeeste ja isegi majandusteadlaste koosolekuil. Rahulolematusi oleme kuulnud isegi nende poolt, kes olid kutsutud ja seatud just seda ala juhtima ja korraldama või vähemalt nõu andma. Paraku on nendel koosolekuil ja protestnõupidamistel seni olnud ainult üks tulemus: ümargone null! Ja seda sel lihtsal põhjusel, et ei püüta ega taheta või — õigemini — ei suudeta leida ega näidata abinõusid, mida peaks siis valitsus õieti tegema, et majanduslikku olukorda tunduvalt parandada, või koguni majanduslik surutis lõpetada. Kui omavahelistel jutuajamistel säärase „Messiase“-abinõude leidmiseks katsutakse jõuda selgusele, siis leitakse peagi, et igal on oma kava taskus. Nende lähemal vaatlemisel ja teostamisvõimaluste kaalumisel aga selgub, et vastolu mitmesuguste kavade vahel on niivõrd suur, et nende teostamine täiel määral on võimatu.

*

Käsi südamele: meie olukord on raske! Seda ei maksa salata. Aga maailmasõja ajal on inimkond ometi suuremaist raskustest saanud üle. Samuti nagu meie vabadussõja päevil, millal seisukord tõesti oli äärmiselt raske, üksikuil hetkil isegi lootusetu. Kui sagedasti oli kõigest puudus.

Saab inimkond üle ka praegustest raskustest. Samuti saame meie üle oma vastoluderikkast ajajärgust.

Olevatki juba eeltähiseid, mis kõnelevad, et kõige kriitilisemad silmapilgud on juba möödas. Maailm on palavikulises tegevuses, et kriisist saada üle.

Mis puutub meie majandusse, siis on meie majanduslik suund üldiselt juba ette ära määratud. Ja meie peamine ülesanne seisab õieti selles, et seda määratud suunda kõigi abinõudega pidada. Peame seda tegema, kui me ei taha oma riigi- ja rahvamajandust viia vastu täiesti tundmatule tulevikule. See suund on määratud meie krooni kursi hoidmisega kullastandardi alusel, rahaseaduse kohaselt. Sellest on olnud tingitud meie majanduspoliitiline suund ja saab seda olema ka lähemas tulevikus.

Tähtsaimad momendid meie majanduspoliitikas on järgmised:

1) riigi eelarve tasakaalustamine ja tasakaalus hoidmine;

2) meie kaubabilansi hoidmine aktiivsena; selle kaudu meie maksubilansi tasakaalustamine ja

3) eramajanduse, s. o. põllumajanduse, tööstuse ja kaubanduse elu- ja võistlusvõimsuse säilitamine.

Need kolm põhiülesannet tingivad muidugi terve rea sageli muutuvaid ja vahest isegi üksteisele vastu käivaid samme ja korraldusi nii seadusandliku kui ka täidesaatva võimu poolt. Viimane asjaolu võibki olla säärase oletuse põhjuseks, et meil puudub igasugune majanduspoliitiline süsteem. Tegelikult ei ole siin aga hoopiski tegemist süsteemi puudumisega, vaid sellega, et majanduslike raskuste kõrvaldamiseks ei ole üht, kindlat universaalabinõu. Nendest raskustest ülesäämiseks on kasutada terve rida mitmesuguseid võtteid ja abinõusid, mis omakord tingivad seaduste, korralduste, dekreetide ja määruste mitmekesiduse. Viimane asjaolu aga on sageli põhjuseks-aluseks, millest seltskond keerutab üles valitsuse justkui peata ja süsteemita oleku.

Võtame ja analüüsime lühidalt eelpooltoodud kolme põhilause. Et riigi eelarve hoida tasakaalus, peab

kuludele vastaval määral olema tulusid. Kuna aga meil sisseveo piiramise tagajärjel näitaks tollitulud tunduvalt vähenevad, peame sellest tekkinud augu kätteks leidma uusi tuluallikaid. Tekib küsimus: kust? Et eramajanduse eelarvet maksude kõrgendamisega mitte tasakaalust välja lüüa, peame leidma uusi tuluallikaid sealt, kus see kõige vähem rii- vab eramajandust. Raskeimaks nende kombinatsioonide juures osutub üheaegne sisseveo piiramine ja hindade tõusu ärahoidmine. Veelgi raskem on ülesanne aga juhul, kui samal ajal tahame viia läbi elumaksumuse alandamist. Siin peab sageli juba võimuga murdma ja karmide abinõudega vahele astuma. Kõigil nendel aladel on meie seadusandlik ja täidesaatev võim astunud terve rea korraldavaid samme. Kui kõik need korraldused seada ritta ja neid objektiivselt arvustada, siis leiame kõikide nende vahel kindla sideme, kui tahate, isegi kindla süsteemi.

*

Paraku on meie nõudmised kasvanud aga palju suuremal määral kui nende rahuldamisvõimalused. Eriti suured on meie seltskonna nõudmised. Me kõneleme ja nõuame kokkuhoidu, süstemaatset tööd riigilt, valitsuselt. Aga seltskond ise? Olgu mõni tööstus, äri või muu ettevõtte, aga isegi harilik selts või ühing, isegi üksik inimene — kõik ootavad riigilt toetust ja abi kas odavaprotsendilise või hoopis protsendita laenu või toetuse, abiraha jne. näol. Küsime: kes on siis lõpuks kõigi toetaja ja kust peab see kõik tulema? Eks ainult ja ometi meie rahva tööst ja vaevast!

Kui riik ei suuda küllaldaselt anda, siis on otsekohe lahti nurin ja pahameel, ja leitakse, et meie majanduspoliitika ega selle juhid ei kõlba kuhugi, pole süsteemi jne.! Kuid võtame nüüd selle nuriseva seltskonna enese. Kui meie riigi majandust veel kuidagi saame seada vastavalt nendele nurisemistele ja nõuetele, siis ei saa seda kodanike omaga paraku mitte. Sest kodanike elustandard ei taha kuidagi viisi väheneda. Ja ega siis majanduslikest raskustest ülesaamiseks pea üksi riik olema tegev, riigi käest kõike ootama, vaid ka majanduslikud ringkonnad ise peavad välja jõudma süstemaatse ja terve tööni. Sest kapitalideta ettevõtete asutamine, ebaterve võistlus, krediitidega liialdamine, väikeste ettevõtete koormamine rohkearvuliste direktoriumidega ja veel muu sellesarnane, pankade ülirohkus ja raha väljaloopimine tuule peale — ons see kõik möödas? Tundub, et mitte. Toon selleks paar näidet. Nendest peaks piisama, et näidata, kuidas meil paha- tihti talitatakse ja kes sageli on süüdi tekkinud raskustes.

I. Kellelgi on tööstus. See töötab rahuldavalt, rahuldades turgu nii oma saaduste hinnalt kui kvaliteediltki. Omaniku käsi käib hästi, sest ettevõtte annab talle kasu. Seal märkab teise edu aga „hea sõber“. Ta

norib kohe endale loa samaalalise tööstuse asutamiseks. Investeerib suuri summasid, teeb laene ja surub hinnad ajutiselt alla. Tulemus on endastmõistetav: mõlemad on raskustes, mõlemad lähevad „pleiti“ ning veavad lisaks enestele veel terve rea teisigi ettevõtteid, kaasosalisi, endiga kaasa.

II. Äril on kasutada tööstuse poolt suuremad krediidid. Äri läheb korralikult ja krediite suurendatakse veelgi. Ühel heal päeval leiab aga kreditor-tööstur, et äri on tühi! Tuleb raske akkord, mis kordumise juhtudel veab raskustesse terve rea korralikke ettevõtteid ja kodanikke.

Või veel: põllumees teeb laenude abil ehitusi ja sisseseadeid talus, mille kandejõud seda ei kannu. Selle laiutamise, üle jõu elamise tagajärjel on ette näha, et juba esimesel raskusaastal või turukonjunkturi vähesel halvenemisel talu satub äärmistesse raskustesse.

Sääraseid juhtumeid nii tööstuse, kaubanduse kui ka teistel aladel on meil sadandeid, kui mitte tuhandeid. Ja üle kõige hõljub rahulolematuse vaim, kaebamine raskete aegade üle... Kestavad sellised nähtused meil edasi, ei ole ka riigil parandavat seerumit, päästvat nõiarohtu.

*

Kokku võttes aga tahaksin öelda: aeg on tõesti raske! Majandus elab momendil erakorralise depressiooni tähe all. Seadusandja ja valitsuse ülesanded riigi- ja rahvamajanduse väljaviimisel kriisiaegadest on vägagi rasked ja keerulised. Ometi oleks meie olukord palju hõlpsamini parandatav ja kergemini talutav, kui seltskond ise tahaks ja aitaks ka siin aktiivselt kaasa, aga mitte ainult ei kritiseeriks ega nõuaks.

Pea aga siiski ütleva, et vaatamata raskele kriisile suur osa meie põllumajandusest on täiesti terve ja elujõuline; meie siseturu jaoks asutatud tööstus on võrdlemisi rahuldavas olukorras. Raskemas seisukorras on ekspordiks töötav tööstus, kuid siingi on kriisist ülesaamiseks võetud tarvitusele ja võetakse tulevikus mitmesuguseid abinõusid. Laevandus ja kaubandus on surutise mõju all vast õige lühikest aega, mille tõttu ka nende raskused on vähemad ja kergemini kõrvaldatavad.

Raskuste võitmise tähtsaim eeltingimus pesitseb aga meis endis. Kui meie närvid ei pea vastu, siis on kõik teised abinõud asjata. Mina isiklikult olen veendumusel, et eesti raudne tahe — vahest ka jonniks nimetatud — end hetkelistest raskustest ei lase kõigutada ja meid majandusliku sõja aegadest viib majandusliku rahuni.

Uue majandusaasta alguseks resümeerin: Olgu meil rohkem usku ja optimismi tulevikku, olgu rohkem kainet kaalutlemist ja vähem kaebamist! Siis suudame praegusest erakordsest ajajärgust kindlasti sammuda vastu oma majanduse heledaperspektiivilisemale tulevikule.

UNGARI

rahva 1848. a. vabadusvõitluse tähtsaima eneseavalduspäeva — 15. märtsi — puhul, mida tänapäev kogu Ungari pühitseb oma rahvuspühana, avaldame Ungari hõimutegelase dr. GIZELLA TARCZAY sulest kirjutise, kuidas meie hõimlased pühitsevad oma rahvuslikke pühi.

15. MÄRTS -

UNGARI RAHVUSPÜHA

Ei ole vist midagi, milles väljenduks niivõrd ühe rahva omapärasus kui selles viisis, kuidas keegi pühitseb oma rahvuslikke pühi.

Kord Prantsusmaal võtsin osa prantsuse rahvuspüha pühitsemisest. Dijon'i ülikooli kuu-

lajana oli mul võimalus näha hiilgavat paraadi, mis raputas ärkvele kogu linna, mille elanikkond kaotas igasuguse eneseohjeldamise ja piiripidamise.

Juubeldav inimmeri lainetas tänavail, kisa ja kära täitis kõik nurgad. Restoraanid ja kohvikud olid tulvil täis hõiskavaid, rõõmutsevaid inimesi. Sellele seltsis suurepärase ilutulestik, silmipimestavad elektrireklaamid, rongkäigud, igasugused lõbustused.

Ent hilja õhtul nägin ühel tänavanurgal midagi ebameeldivat: üks vana naine, kes liikus edasi ebakindlate, tantsisklevate, vaaruvate sammudega, hoides kõrgel käes veinipudelit ja hüüdis: „Elagu vabadus!...“

Hoopis teisiti pühitseb oma vabaduspüha Ungari. 15. märts pole meil mingi rahvapidu, vaid rahvuspüha. See pole lõbustuste ja veinipäev, see päev on pühendatud austusavaldusile, mida võlgname oma esivanemaile. See on harras mälestus- ja palvepäev, mis ühendab kõik rahvakihid. See on selle pühaliku töötuse päev, mille andis kord Petöfi, meie suur luuletaja, esimesena — ja mida me kordame igal aastal sel päeval:

„Madjarite looja nimel
Vannume,
Vannume, et kaotame
Orjuse.“

(Söödi tõlge. Õigemini: Vannume, et me tulevikus enam ei ole orjad.)

15. märts on õieti 1848./49. a. vabadusõja algpunkt. Austria köidikuis piinlev Ungari oli ärganud kauakestnud minestusest.

Kes äratas madjarid nende unest? — Noor mustajuukseline luuletaja Petöfi ja tema seltsilised!

See oli mingi kevadine vabadustuul, mis puhus märtsis 1848 läbi orjastatud miljonite südame.

Varsti pärast revolutsiooni Viinis puhkes mäss ka Budapestis.

Noormehed, kes kohtusid ajalooliselt kuulsaks saanud „Pillvax'i“ kohvikus, et parlamendi puudusel kõnelda rahvuslikest asjust, valmistusid suurile sündmusele. Vaimustatud noorurid, nagu Petöfi (luuletaja),

Jókai (kirjanik), Vasvári, Iranyi ja teised, olid selle väikese salga juhtideks.

Pikkamisi aga kindlalt kääris rahulolematuse pärm. Viin, kus resideeris Austria keiser ja Ungari kuningas ühes isikus, oli kaugel ja teda ümbritsev mõjurikas õukond kurt; keegi ei hoolinud madjarite saatusest.

Siis hakkasid hõõguma söed ja löid põlema heledad leegid.

Petöfi luuletas oma maailmakuulsa laulu „Üles, madjar!“ (Sellesse luuletisse kuulub ka eelpool tsiteeritud vanne). Ta deklameeris seda esmalt „Pillvax'i“ kohvikus ja äratas kirjeldamatut vaimustust.

Percel Mör seadis kokku kaheteistkümnepunktilise märgukirja, mille sisu oli järgmine:

1. Nõuame trükivabadust ja tsensuuri kõrvaldamist.
2. Nõuame vastutavat valitsust, mille asukohaks oleks Budapest.
3. Rahvaesindus peab igal aastal kord Budapestis koos käima.
4. Nõuame kõigi kodanike üheõiguslikkust, vaatamata seisusele ja usule.
5. Nõuame rahvuslikku kaitseväge.
6. Ühetasast maksudejaotust.
7. Feodaalõiguste kaotamist.

LUDVIG KO SUTH.

8. Vahekohtunike ja esindajate valimist üheõigusluse alusel.
9. Rahvuslikku panku.
10. Sõjavägi peab vanduma truudust konstitutsioonilisele põhiseadusele. Ungari sõdureid ei tohi edaspidi saata välismaile. Välismaa sõdurid peavad lahkuma maalt.
11. Nõuame poliitiliste vangide vabastamist.
12. Uniooni Siebenbürgeniga (Transilvaaniaga).

Märgukiri lõppes prantsuse revolutsiooni hüüdsõnaga: „Egyenlőség, szabadság, testvériség!“ (Üheõiguslus, vabadus, vendlus!).

Ettevalmistusile „Pillvax'is“ järgnes 15. märts, suur päev, mil uus laul ja üllaloeteldud 12 nõuet pidi ette kantama avalikkusele.

Asjatult hoiatas ettevaatlik Klauzál, mainides asja võimalikke tõsiseid tagajärgi. Sükey vastas talle järelmaailmale kuulsaks saanud sõnadega: „Ela me a ja l, millal me ei vaja mõistlikke inimesi.“

Petöfi deklameeris oma laulu, Irányi luges ette kooli ja kutsusid — vanade professorite suurimaks hämmastuseks — üliõpilased välja auditooriumest.

Kõik tormasid tänavale.

Voolava vihma all, siiski paljaspäi, hardudes, seisid noorsugu Petöfi ümber ja kuulas ta tuliseid sõnu.

Petöfi deklameeris oma laulu, Irányi luges ette märgukirja nõuded.

Mõju oli kirjeldamatu. Noored hõiskasid ja võtsid tuld. Nõuti 12 punkti trükkimist.

Mindi triumfkäigus Landerer'i ja Heckenast'i trükikotta. Rahva nimel vallutati üks trükimasinaist ja trükiti Petöfi luuletis ja märgukirja 12 punkti.

See trükivabaduse esimene produkt levitati tuhandes eksemplaares.

Pärast lõunat kordusid samad stseenid. Ikka uued hulgad kogunesid noore luuletaja ümber, kes oli liikumise keskpunktiks, ikka uuesti deklameeris ta oma luuletist — varsti tundis seda igaüks peast. See laul levis nagu kulutuli ja pea laulis seda kogu maa.

Mis sellele järgnes, on üldiselt teada: revolutsioonivaimustusele, mis ei nõudnud tilkagi verd, järgnes Austria kättemaks. Puhkes a. 1848./49. vabadussõda — väikese rahva heroiline võitlus omaenda kuninga vastu; siis tuli venelaste invasioon, traagiline 6. oktoober, pikk kannatus ja viimaks, aastal 1867, madjarite leppimine

SANDOR PETÖFI.

noore kuningaga, millele järgnes teatud arenemisperiood.

*

On möödunud palju aastaid, ent ikka veel pühitsetakse 15. märtsi.

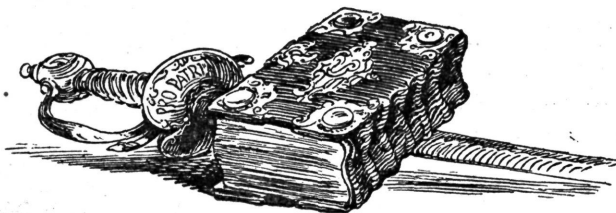
See päev on saanud ungarlaste rahvuspühaks, milal viiakse õpilasi pikis ridades Kossuth'i ausamba juure (teatavasti pole Ungaris ühtki linna ega keskkoha maal, kus poleks Kossuthi ausammast) — on ju Kossuth saanud vabadussõja võrdkujuks — peetakse seal kõnesid ja deklameeritakse: „Üles, madjar“.

Mitte üksi koolinoorsugu, vaid ka kõiksugused organisatsioonid, kogudused, seltsid, üldse kõik rahvakihid, rändavad Kossuth'i ja Petöfi ausammaste juure ja austavad oma vabaduskangelaste mälestust.

Ei hõisata ega tantsita, ei jooda. Vaikses hardudes pühitsetakse seda püha. Majesteetlikult ja vaikselt liigub inimhulk tänavail, nagu pikk rida palverändureid.

Kõik kevadised lilled pannakse kangelaste jalgade ette. Pidusid ega muid lõbustusi sel päeval ei ole.

Nüükaui Ungari pühitseb sel viisil oma vabaduspüha, pole talle kardetav ükski maailma suurvõim!

C. R. JAKOBSON —

EESTI RAHVA ÄRATAJA

MEIE ÄRKAMISAJA TÄHTSAIMA TEGELASE
50. SURMAPÄEVAKS

C. R. Jakobsoni hauasammas Kurgjal.

Sakslased ja venelased läksid eestlase hinge pärast tülli, kummale see pidi saama. Ja tülimüra peale ärkas eestlane ise oma sajangute unest.

See on meie rahvusliku ärkamise tuum, mis kõige kujukamalt ilmneb just tolle liikumise suuremas eestvõitlejas, C. R. Jakobsonis.

Eestlastena tundsid end paljud eesti haritlased juba enne Jakobsonigi. Aga nad oli üheainsa võõrkultuuri, nimelt saksa kultuuri, mõju all. Ja see mõju näis neile nii valdav, et nad eesti rahva ümbersaksastumist pidasid möödapääsmatuks.

Jakobsonigi algas sellest, et ta juba oma isakodus ära saksastati. Ka pärastine kasvatus Valga seminaris sündis saksa keeles.

Sama seminari kasvandik A. Jürgenstein kinnitab, et selle seminari direktor, kuulsu pedagoogi F. Diesterwegi õpilane Zimse, olnud läti rahvuslane. Ometi oli Zimse läti rahvuslaste juhtidega, eriti Kronwaldsiga, teravas vahekorras. Rahvuslikke vastolusid nimetas Zimse „vaimseks segaduseks“, oma läti rahvast ta ei pidanud küllalt küpseks, et puht-läti kultuurilisel ehitada edasi ja jõuda vaimsele iseseisvusele. Ainult koolist ta lootis oma rahvale kasu; seltse, teatriteid jne. aga nimetas „rahva pimedate juhtide meelitamiseks“.

Igatahes lõpetas Jakobson seminari pärisakslasena ja asus Tormasse oma surnud isa kohale kihelkonna köster-kooliõpetajaks. Zimselt ta oli saanud Diesterwegi ja Pestalozzi vabameelseid pedagoogika ideid ja noorelt balti kirjanikult dr. Schultz-Bertramilt vabameelse kosmopolitismi ja antiklerikalismi. Viimane oli ses mõttes Jakobsoni tähelepanu juhtinud ka Venemaa peale, kus tol ajal — varsti pärast Krimmi sõja lõppu ja Aleksander II troonile astumist — puhusid Balti umbsest feodalismist märksa vabamad tuuled.

Mis sai Jakobsoni Damaskuse teeks? Kaasaegne dr. H. Rosenthal kinnitab, et see olnud juhuslik tühine kokkupõrge karjase pärast Torma kiriku patrooni von Liphartiga. Tõenäolisemalt oli see ainult üks tõuge-test. Humanistlik-vabameelne maailmavaade oli juba enim valmistanud pinna, millel võis lavastuda isiklik kokkupõrge jõhkra balti mõisnikuga, kes nähtavasti siis oli mõelnud noort köstrit tema palgamaade äravõtmisega sundida alistuma. Siin aga osutus, et Jakobsoni iseloom ei olnud alistumiseks loodud. Ta jättis oma isakoha ja siirdus Venemaale. Jakobsoni Damaskuse-tee viis Tormast Peterburgi. Seal Vene pealinnas 60-

date aastate suurte uuenduste õhkkonnas täiendas Jakobson oma hariduse ja küpse kooli- ja poliitikameheks. Maalikunstnik prof. J. Köhler sai siin tema poliitiliseks ristiisaks.

*

Võitlus eestlase hinge pärast oli siis käimas balti saksa seltskonna ja vene võimude vahel juba mõnikümmend aastat. Nälgitud teoorjade seas levitati juba 40-daist aastaist saadik vene usku ja aineliste kergenduste pettelootuses oli paiguti usuvahetus vahel võtnud massilise kuju. See erutas sakslasi ja Liivimaa kindralsuperintendent F. Walter manitses rüütelkonda 1864. a. maapäeva avamisel Riia Jakobi kirikus avalikult, et nad eesti-läti maarahvast selle „tungis saksastumisele“ järele aitaksid ja selle, mis ses suhtes seni jäänud tegemata, nüüd toestaksid.

See oli saksluse poliitiliseks juhtmõtteks. Tema teostamisel hinnati eestlasi kui rahvast, kellel rahvusteadvus alles puudub ja olemas ainult usutunnistus, nagu praegusel ajal Vilnomaa valgevenelasil, kes küsimuse peale, mis rahvusest nad on, teavad ainult vastata — kas katoliiklane või õigeusuline.

Balti sakslase arvates ei tohtinud eesti haritlaskonda üldse olla. Sai eestlane hariduse, siis pidi ta seega juba muutuma sakslaseks.

*

Keiser Nikolai I ümber olid sakslased nii kõrgeiks võimumeesteks tõusnud, et kui keiser kindral Jermolovile oma lahkust tahtis näidata, siis see palus: „Majesteet, ülendage mind sakslaseks!“

Balti sakslased olid Nikolai I ümber ka kõige valjumad alalhoidliku ja tagurliku isevalitsuse mõtte kandjad. Kui siis Krimmi sõja katastroofi järele Aleksander II astus troonile, tekkis venelaste seas kahekordne reaktsioon: vabameelne — Nikolai I aegse tagurluse vastu ja rahvuslik — sakslaste ja muulaste valitsuse vastu.

Mõlemad voolud tungisid balti saksluse kallale, kes, oma keskaegses junkruvaimus ära kivistunud, ei tahtnud kuulda mingist uuendusest ja maa pärisrahvad oli tõuganud äärmisse viletsusse. Eriti nõudis slavofiil Jüri Samarin, et balti sakslaste eesõigused tuleks võtta revideerimisele ja maa valitsemise viis ühtlustada muu Venemaaga. Õigeusu levitamist toetades hakkasid vene võimud luteri vaimulikele Baltimaal kitsendusi tegema

ja saksa keele ainuõigust kohalikes ametasutustes aegamööda tõrjuma tagasi.

See pani balti saksluse kihama. Saksamaa oli parajasti oma rahvusliku ühinemise võitlusi võitlemas ja sinna pöördigi toetust otsides silmad. Ei oldud Saksamaalgi baltlasi unustatud. Juba Poolamaa jaotamiste puhul oli a. 1791 Preisi saadik Kuramaa hertsogikoja juures oma kuningale nõu annud pidada silmas Baltimaad. Krimmi sõja ajal oli Preisi saadik Londonis vabahärra von Bunsen oma kuningale Friedrich Wilhelm IV-le annud nõu liituda lääneriikide koalitsiooniga ja võtta ära Venemaalt Balti provintsid, — nõu, mille eest kuningas oma saadiku tagandas.

Preisi kuningate Vene-sõprusest hoolimata ei kadunud aga saksa avalikust arvamist hääled Baltimaade vallutamise kasuks. 1868. a. ilmus seks Berliinis Eduard Kattneri raamat „Preussens Beruf im Osten“ ja samal ajal soovitas Preisi vabakonservatiivne publitsist Frantz („Die Wiederherstellung Deutschlands“) pöörduda kesk-aegse saksa ordu Hochmeister'ite traditsioonidele tagasi ja vallutada Baltimaa vähemalt Dünani kui mitte Peipsini.

Baltimaa oli seega mitte ainult sisepoliitiliseks, vaid ka rahvusvaheliseks tüliõunaks.

Balti pärisrahvaste suhtes taheti tõestada, et eestlased ja lätlased „väärilisemad ja kaldumamad on saksa-protestantlikult edasi arenema kui vene õigeusulisele“, mis tähendavat niisama palju, et see „Euroopa ajaloos tähtis, merest ümbritsetud, 700 aastat saksa ja 300 aastat protestantlikult organiseeritud, Venemaa vastu sügavasti omapäraseks jäänud maa alal hoiab Öhtu-Euroopa tsivilisatsiooni Saksa-protestantliku tüübi, kui teda ei antaks sama saatuse kätte, mis juba Vene-Leedut ja Vene-Poolat on tabanud“ (L. Beiträge, B. I, H. V, Leipzig 1871).

Endine Liivimaa õuekohtu abiesimees W. von Bock propageeris mõtet, andku Vene keiser Baltimaale Soome taolised põhiseaduslikud tagatised moskovitismi vastu ja isegi ehk võtku endale Balti suurhertsogi tiitel (L. Beitr. II, H. 6. Berlin, 1868, lk. 531). Saksa võit sõjas Prantsusmaaga andis Bockile koguni põhjuse Baltimaid võrrelda tagasivõidetud Elsass-Lotringtoniga.

Kirikuõpetajad olid Eestis saksastamise tähtsaimad tööriistad; just nendega arenes Jakobsonil kõige teravam tüli.

Jakobson tembeldati varsti kirikumüüride õnnestajaks ja koguni ristiusu vastaseks.

Tõeliselt ei ole Jakobson kuski esinenud ususalga-jana. Vastuoks, ta on sagedasti osutanud suurt lugu-pidamist usuelule. Oma „kolmes isamaa kõnes“ ta kiidab vennaste kogudusi, kes eesti rahva vaimuharimisel palju rohkem olevat ära teinud kui kirik ise. Oma „Sakala“ esimese numbri ta alustab Jumala nimega.

Maailmavaatelt humanitaar-ratsionalistlik vabameelne Jakobson mõistis ristiusu algõpetusi märksa teisisiti kui see seisis saksa kirikuõpetajate dogmades. Eriti võõras oli talle nende arvustuse ja tingimatu alistu-

mise õpetus. Juba kooli alal ta astus välja õpilaste ülekoormamise vastu usuõpetuste piiritu tuupimisega.

Tema maailmavaatele iseloomustavad olid sõnad, millega ta alustas oma „Sakala“ esimest numbrit:

„Mis meile Eestlastele tulev aeg veel saab tooma, see seisab Jumala käes; aga Jumal ei tule mitte ise ilmsi meie sekka, vaid ta annab meie mõistusele teravust ja meie teo ja püüdmisele jõudu, et meie ise ära tunneksime ja korda seaksime, mis meie õnnelikuks põlveks tarvis läheb.“

Tema maailmavaate poliitiline tuum seisis sama juhtkirja lauses:

„Meil Eestlastel on, meie Keisri Herra armu läbi, meilt kadunud olnud ihulik vabadus küll ju jälle käes, aga kui meie nüüd ise oma vaimu vabaduse eest ei võitle, siis oleks meie viimane lugu halvem, kui esimene“ („S.“ 11. märts 1878).

Jakobson ei väsinud virgutamast inimesi nende sajangute vaimsest uinakust iseseisvale mõtlemisele ja tegutsemisele. Ses mõttes on iseloomulik kõne, mis kohe talle kaela tõi vaimulike hurjutused.

„Et meie mitte küllalt iseene üle noorest põlvest saadik ei ole õppinud valitsema, see tuleb sest võõriti õpetusest, mis meie ajal palju rahvast nurja ajab, ma ütlen sest jõledast õpetusest, et inimene omast jõust ühtegi head ei või teha. See on see kõige nurjatum õpetus, mis maailmas võib olla, sest kui inimene omast jõust ühtegi ei võiks, siis ta ka üks Jumala meistritöö ei oleks.“ („S.“ 1. apr. 78.)

„Ristirahva pühapäevaleht“ (nr. 25 ja 26) tõstis selle kõne puhul kohe hädakisa, Jakobson olevat „ettevõtnud rahva usku ärasegada“. Ta olevat „avalikult Jumala sõna ja ristiusu õpetust üheks pööraseks ja nurjatumaks õpetuseks nimetanud ja teotanud“ ja tahtvat seega „kinnitamata inimeste südamest usku ära kustutada“. Pattulangemisest ei olevat ta pealegi sõnakestki rääkinud.

Jakobson vastas süüdistusele, et ta ükski maailmalust olevat rääkinud, „aga mitte taevalikust õndsusest, keda meie armust usu läbi Kristuse sisse osaks antakse“. Ta võivat nimetada sada piiblisalmi, kust saab avalikuks, et jumal ka iga inimese käest pärib tema häid tegusid („S.“ 12. aug. 78).

See tüli saksa vaimulikega viis aga Jakobsoni vastu ka „Sakala“ mõjuka kaastöölise, kirikuõpetaja J. Hurdaga. Kirjas Jakobsonile Hurt tähendas, et mitmes tükis suurt lugu peab „Sakalast“, aga „Teie viis ja komme, vaim ja tuum, kuidas teie usu ja kiriku asjades seletust teete, on minu arusaamise ja südametunnistuse järele õigelt teelt äraeksinud ja saab, kui asi nii edasi läheb, Eesti rahvale suureks kahjuks olema.“ („S.“ 30. sept. 78.)

Varsti teadis Jakobson „Sakalas“ jutustada, kuidas teda „kantslite pealt jutlustes nime pidi sotsiaaldemokraatlasteks sõimatud ja veel jõledamal kombel teotatud“.

Jakobsoni kaebuste peale olevat üks kirikuõpetaja vastanud: Kas teie tunnete seda juttu, kus kurat püha-

meest tuli kiusama? Püha mees ütles: Mispärast kiusad sa mind, kurat? Kurat vastas: Kummarda mind enne, siis ma sind ei kiusa enam! — Kuidas teie tahate, et õpetajad teid enne peavad kummardama? („S.“ 7. okt. 78.)

Võitlus käis seega mitte niivõrd õpetuse kui autori-teedi pärast ja Jakobson tähendas Hurdale: „Mina arvan, et ma elavam Lutheri jünger olen, kui teie. Kui teil teised mõtted on — olgu! Aga ärge tulge minu peale seepärast kiva viskama, et meie mõtted mitte ühte ei lähe“ („S.“ 7. okt. 78).

*

Koolipoliitika arvustamisest ja kooliraamatute kirjutamisest läks Jakobson varsti üldpoliitika alale. Verstapostiks sai seal tema „Kolm isamaa kõnet“ (1870), kus ta senise Balti ajaloo käsitusele järsult vastu astudes nimetas muistset eesti paganlikku vaba põlve — valguseajaks, orjaaega sakslaste maaletuleku järele — pimeduseajaks ja Aleksander II uuenduste tulekut — uue koidu ajaks. J. W. Jannseni „Eesti Postimees“ oli seitsaadik Jakobsoni kaastööle suletud.

Kui oma ajalehe luba viimaks aastate pärast tuli, oli tarvidus selle järele nii suur, et enne kui ta õieti käimist sai alustada, tal oli juba 2000 lugejat — tolle aja eesti lehtede kohta ennenägematu arv. Pärnus olid „mitmed noored eestlased, kui esimesed numbrid välja olid tulnud, koos üht pidu pidanud, kus rõõmu tujus „Sakala“ tooli peale pandi ja hurraaga üles tõsteti... Nagu raske koorem oli rahva rinna pealt ära võetud. Tuli, mis nagu maa all ummukseks elas ja kasvas, tungis vaba õhu poole“ („S.“ 29. apr. 78).

Jakobsoni elu viimsel aastal, 1882, teatas „Sakala“ toleaeagsete eesti lehtede lugejate arvud: 10. jaanuariks olnud „Olevikul“ ligi 700, „Eesti Postimehel“ 300, „Sakalal“ 3500 ja nüüd (30. jaan.) 4500. „Need lehed saavad omaga tasa, kui 2000 lugejat on“. Teiste sõnadega, „Sakala“ vastu võitlevad lehed pidid vajama kustki juuremaksu.

Jakobson lootis, et Aleksander II vabameelsed uuedused täiel määral läbi viiakse ka Baltimaal, eriti parandatakse agraarolusid ja rüütelkonna keskaegse maavalitsuse asemele sisse seatakse kõikseisuslik semstvomavalitsus.

Peterburgis oligi siis arutusel semstvo eelnõu Baltimaade jaoks ja 7. nov. 1881 võis „Sakala“ juba „Novoje Vremja“ järgi teatada, et „uus maa eestseisuse seadus“ valitsusel juba valmis olevat ja see ainult veel landtagidele ette pandavat, et arvamisi kuulda saada.

Valitsuse eelnõust ettejäõudmiseks oli vabameelsemate baltlaste poolt aegsasti landtagidel üles võetud maaomavalitsuse uuendus kitsamas ulatuses — n. n. Kreisordnung, mis ainult kihelkonna omavalitsuses

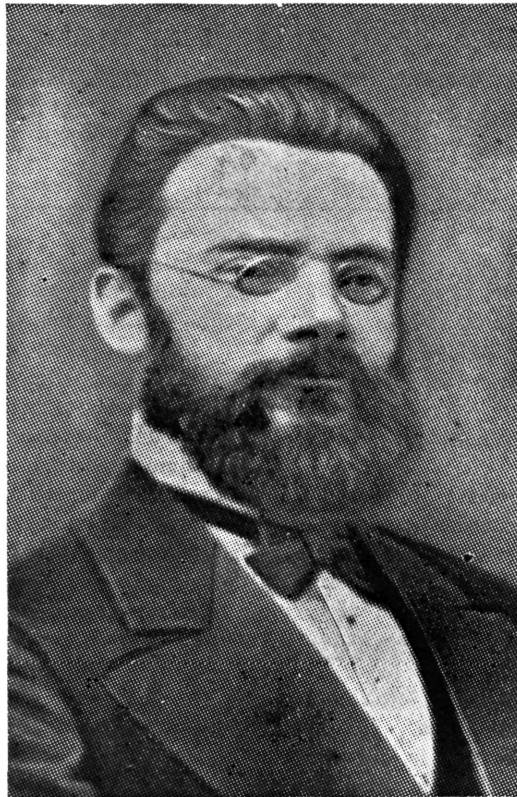
oleks mõisnike kõrvale ka talurahvale loonud esinduse. Kui see Kreisordnung Riia landtagil tuli arutusele, hoiatas J. W. Jannseni „Eesti Postimees“: Meie ei usu mitte, et kõike seda rahva kätte peab antama, mis mõned n. n. vabameelised tahavad ja püüavad anda, sest et veel ükskord ütleme: ehk saaksid sel enneaegsel viisil tuletikud laste kätte“ (nr. 15, 1878).

Jakobson võttis selle peale ette rünnaku „Eesti Postimehe“ vanameelsuse vastu, kus rahvale ühtelugu soovitatakse ihunuhtlust, nagu oleksid eestlased veel papualasistki palju taga („S.“ 27. mai. 78). Rüütelkonna vabameelsemalt voolult soovitatud „kreisikorra“ leidis aga Jakobson liig puuduliku olevat ja seadis eeskujuks Soomemaa, kus kõik neli seisust maaomavalitsusest üheõiguslikult osa võtavad. („S.“ 22. apr.

78.) Kui Jakobsoni hakati kutsuma „sakslaste õgijaks“, siis ta vastas: „Meie ei käi ilmaski oma Saksa kaaskodanikkude peale, meie ei päri midagi ülemäära; kõik, mis meie pärimel on, see: ühesugused õigused“ („S.“ 30. jaan. 82).

Kui Aleksander II vägivaldse surma järele selle poeg Aleksander III astus troonile, viis Jakobson eesti seltside esindajad õnne soovima noorele keisrile, kes eestlased 16. juunil 1881 Gatšinas lahkesti vastu võttis. Jakobson andis sel puhul siseministeeriumile ära märgukirja „Eesti rahva 9 sooviga“, millest tähtsaimad olid: Baltimaade jaotamine kaheks: Eesti ja Läti kubermangudeks, rüütelkonna landtagide asendamine vene semstvoga, koolid rüütelkondade alt valitsuse alla, talumaade sunniväljaost siseriigi normide järgi jne. See oli Eesti esimene poliitiline kava, mis peagu kogu ulatuses jäi teostamata kuni 1917. a. vene revolutsioonini.

*

C. R. Jakobson.

„Kaitse Kodu!“ tervitab kõiki oma sõpru majandusaasta vahefusel.

Kas Teie olete juba tellinud endale meie ajakirja?

Kas olete katsestanud kuulutamist meie lehe veergudel?

Kui ei – siis tehke seda kahtlemata ja kohe, sest „K. K.“ on lugeja sõber ja ta suure leviku tõttu on kuulutamine meie kaudu vastuvaidlematult kasutoov.

Jakobsoni kavast — „Eesti rahva 9 soovist“ — täitsid vene võimud üheainsa — selle, mis käis koolide üleandmise kohta rüütelkonna alt valitsuse alla. Seega algas venestuspoliitika ja Jakobson suri õigel ajal, et ei tarvitsenud pettuda oma lootustes vene vabameelsusele.

On Jakobsoni töö seepärast küsimusmärgi alla panna?

Jakobsoni 30. surmapäeval tähendas „Postimees“, et Jakobsoni kavast puudus veel klassiväljaarenemise mõte ja vahekorid meie idanaabritega oli alles esimesel naiivsel kokkupuutumise järgul. Seepärast ei olnud tema kavast midagi kaua aja peale ettemääratavat ega põlist, vaid see oli tolle aja mõtte käärimise saadus. („Post.“ 7. märts 1912.)

Jakobsonile on hiljem pahaks pandud tema riigi- ja keisritruudust (M. Martna „Päevalehes“, 15. juunil 1910); teda on kui poliitikameest üldse eitatud: „Jakobson ei ole mingisugust poliitikat juhatanud. Jakobsoni poliitiline tegevus ulatus ainult nõudmistesse, aga nõuete täidesaatmisest ei võinud enam juttugi olla. Seks puudus Jakobsonil jõud. Olude arenemist tulevikus ei jõudnud Jakobsoni pilk alati ette ära rehkendada. Teistele sõnadega (põllutöös) head eeskujude andes ei jõudnud ta teadega (Kurgja) sedasama eeskujude anda... Soravalt ei voolanud kõne iialgi ta suust. Peast peetud kõnedega võis ta vaevalt kedagi vaimustada. Parem mõjus ta ülesastumine, kui ta Aaroni enesele appi võttis — oma kirjutuse. Üleskirjutatud mõtteid ette lugedes oli ta kõnel enamasti alati hoopis rohkem mõju, kui peast midagi jutustades. Keel ei annud Jakobsonile kuulsust, vaid sulg“ („Päevaleht“ 8. märts 1914).

Sakslaste poolt annab Jakobsoni iseloomustuse A. v. Tobien: „Eestlase tüüp, illusioonideta, vali ja hoolimatu, kättemaksuhimuline, aga kindla tahtega kord ülesseatud sihi poole töötav, väsimatult tegev ja raudse energiaga oma teadusejanu kustutav“ („Die Livländische Ritterschaft“, II, lk. 204).

Jakobsoni on eestlastegi poolt nimetatud tormikaks ja järsuks meheks. Selle vastu aga vaidleb tema kaas- aegne A. Jürgenstein:

„Oleme Jakobsoni mitme seltsi juhatamisel näinud ja võime tõendada, et temal „välkuvaid“ silmi ja ärritust iial ei olnud. Kui vastased ägedaks läksid ja jämedaid sõnu tarvitasid, siis jäi Jakobson nii rahuliseks ja külmavereliseks, et tema häälestki vähemat ärritust märgata ei olnud. Nii võis teda igauks ka suures lahingus Kirjameeste Seltsis näha, kus ägedama loomuga Kapp ja teised tema meelerahu ei jõudnud kõigutada; ei jõu- ega vägisõnu, ei silmavälgutamist, ei karjumist ega lamba moodi jalaga kõpsimist. Tema jõud seisis ta iseenese jõu tundmusest siginenud, teistest ülekaalavas meelerahus ja mõõdupidamises, teravas, kaines loogikas. Kes Jakobsoni kui ummisjalu peale- tükkijat („Haudegen“) enesele ette kujutab, on täiesti eksiteel“ („Linda“ 4. sept. 1901).

Samale külmale verele ja „imekspanuväärt õigele arvestusele“ osutab ka Jakobsoni vihaseima vastase — Riia saksa lehe „Zeitung für Stadt und Land“ — järe- hüüd tema matuse puhul. Seal nimetati Jakobsoni haruldaseks meheks, kes „ühel seisusest üht rahvast hakkas looma, eesti rahvast soome rahvaga ühte sulatama, koguni Suur-Soome riiki Soome lahest Uraali mägedeni kokku liitma.“

Vististi kõige lähemalt tabav on dr. J. Luiga iseloomustus: Jakobsonil oli kindel siht ja mõju teiste inimeste peale, mis on poliitikamehe tähtsad omadused. Ta oskas oma aega õigesti hinnata ja ka oma aja kohaselt mõjuda. („Päevaleht“ 12. märts 1914.)

Jakobsoni tähtsus seisab selles, et ta eesti rahva äratas üles. Tema hüüd oma õiguste äratundmisele ja nende eest võitlemisele tõi esmakordselt eestlase hingesse tunde, et ta on omaette rahvus, kel on ees oma- enda saatus, mille eest tal endal on hoolitseda. Jakobsoni tüse kuju jääb seepärast Eesti ajalukku alatiseks ümbritsetuna ärkamisaja koidukumaga.

Ed. Laaman.

ONS VÕIMALIK IGAVENE RAHU?

Kuulsa inglise kirjaniku H. G. WELLS'i tähelepandav kõne: „Mida teeksin, kui oleksin maailma-diktaator?“

Miks Rahvasteliit ei suuda vältida sõdu

Tuntud inglise kirjanik H. G. Wells esines Londoni ringhäälingus hiljuti ettekandega, mis kogu haritud maailmas äratas suurt tähelepanu. Oma kõnes „Mida teeksin, kui oleksin maailma-diktaator?“ arvas Wells, kes pole ainult kirjanik, vaid ka ajaloolane ja sotsioloog, et inimkond elab praegu uue hirmsakujulise sõjaohu tähe all, mis väljendub maksuvahendite ja rahanduse mittefunktsioneerimises, majandusliku aparadi kokkuvarisemises ja miljoneid inimesi kiiresti haaravas hädas ja viletsuses. Wells tahab seda sõda vältida maailma-rahunõukogu loomisega. See nõukogu töötaks välja kahekümne aasta plaani, mis peab võima maailmakorra ja -majanduse hõõrumisteta korraldumisele.

Kuna praegune Kauge Ida konflikt jällekordest Rahvasteliitu atesteerib õige skeptiliselt, peaks kuulsa inglase kava sõdade vältimiseks huvitama meiegi lugejaid. Seda enam, et Euroopa Wells'i kõnes näeb rohkemat kui utopiat.

„Kaitse Kodu!“ avardub võimalus selle sensatsiooni tekitanud ettekande refereerimiseks sõnasõnalt:

„Võtan mikrofonis praegu üle maailma-diktatuuri. Tahan lugupeetud kuulajatele oma parima südametunnistuse järgi ütelda, mida teeksin maailmaga, kui mul oleksid piiramatud seadusandlikud ja valitsusvõimulised volitused, mitte aga võim inimeste südame ja usu üle.

Kas suudaksin ma hoida ära sõjad? Vastan: Jah! Paljud arvavad, et see on võimatu. Mina aga luban endale selles asjas olla eriarvamisel. Mõned metsikud ja kirglikud hinged hindavad sõda kui kõrgeimat sporti elus. See on maitse asi ja minu maitse ei suundu paraku kurbmängudele ja võidurõõmutsemisele. Seepärast tahangi sõda kõrvaldada. Kuigi seda tegi enne mind juba mr. Kellog. Tema vältis sõja — nagu seda värskemalt argumenteerivad sündmused Kauges Idas — paraku viisil, milline ei anna mingeid tähelepandavaid tagajärgi. Minu arvates saab sõda mõjusalt hoida ära vaid siis, kui suveräänsed maailmariigid niivõrd loobuvad oma suveräänsusest, et annavad kontrolli oma suhete üle teistega ühe föderalistliku maailma-autoriteedi või rahunõukogu kätte. Viimane ei oleks oma koosseisult nii põhjalik kui Rahvasteliit. Kuid ta eviks Rahvasteliidust tunduvalt suuremad volitused. Sellesse nõukokku ei kut-

H. G. WELLS.

suks ma aga rohkem kui 8 või 9 riigi esindajad. Ta funktsioneeriks autoriteetse ülemvalitsusena, milline koostaks kõigi oma liikmete välisministeeriumid ja diplomaatlikud teenistused. Samal ajal oleks see nõukogu ühtlasi ka kestev desarmeerimiskomitee, sest ta muudaks kõikide liitrahvaste sõjalised jõud veel, maal ja õhus ühiseks, rahvusvaheliseks löögijõuks.

Ärge vastake mulle, et ükski võim või ükski iseseisev maa ei lubaks seda. Tuletage selle asemel pigemini meele, et mina oma ettekande ajal olen 20-aastase ametikestusega maailma-diktaator.

Ma reorganiseeriksin kogu maailma rahanduse ja majanduse. Öieti pole see ju enesest midagi rohkem kui see, mida taotlevad meie riigitegelased ja diplomaadid praegugi, kuigi nad seda teevad tagasihoidlikult ja pikkamisi. Meenutagem ainult igasugu võlakonverentse ja rahvusvahelist maksupanka. Maailma-diktaator võib aga tegutseda kiiremini ja arendada uusi ideid. Minu maailma majandusnõukogu töötaks välja kahekümne aasta kava maailmamajanduse, toodangu ja selle jaotamise reorganiseerimiseks. Ta ei kiskus kohe maha tollimüüre, vaid vähendaks neid me-

toodiliselt, organiseeriks maailma liiklemist veel, maal ja õhus, määraks põllupidamise ja tööstusliku tootmise selleks sobivaile piirkonnile, niisutaks kõrbi ja hariks metsad viljakandvaiks maiks. Maailmas oleks üksainus rahaliik. Minu diktatuuri esimeseks ülesandeks oleks just selle eest hoolitseda. Meil praegu maksev raha- ja krediidisüsteem variseb kokku. See on iganenud ja mädanenud. Maailma majanduslik elu lämmatatakse tohutust võlgade virrvarrist.

Minu esimene administratiivne akt seisaks selles, et teeksin kindlaks ümberlukkamatud tõsiasjad ja kuulutaksin maailma pankrotiks. See tähendab: kõik võlad tuleb kustutada! On ainult üks praktiline tee, millega võimaldada riikidele või maailmale üle jõu käivate võlgade tasumist, nimelt: nende maksuvahendite väärtusetuks tegemine, millistes neid võlgu arvestatakse, s. t. pankrott. Ollakse pankrott ainult oma kaasinimeste suhtes. Siin ei ole meil tegemist suhtelise, vaid üldise pankrotiga.

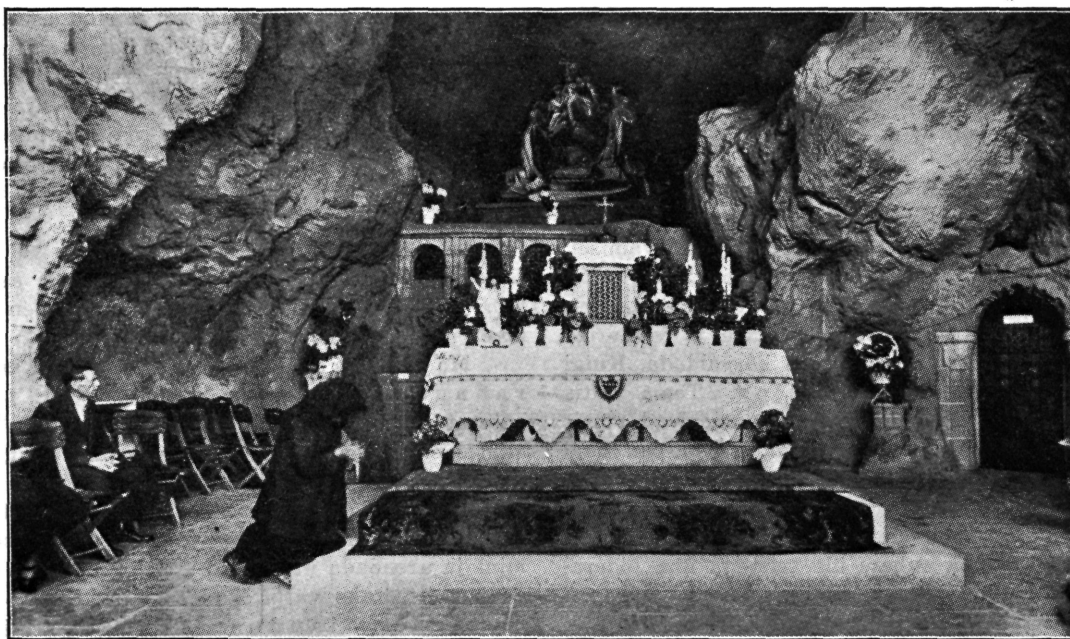
Ligemale sada aastat enne sõda oli kuldukat praktiliselt maailmamündiks. Nüüd aga on inglise kullastandard kokku varisemas. Maailma juhtivamate riikide vahel on käimas meeletu võidujooks kulla pärast. Krediidiasjandus kaotab pinna jalge alt ja inimkonna hiiglamassid paisatakse hätta ja viletsusse. Seepärast annaksin oma diktatuuri alguses uue raha väljaandmise ainult ühele kohale maailmas. Määraksin kindlaks tänapäeva maksuvahendite kursi väärtuse uue maksuvahendi suhtes. Pikkamisi kõrvaldaksin vanad maksuvahendid üldse liikvelt. Üksainus maailma-valuuta ja kogu maailma poolt kontrollitav krediidisüsteem näivad mulle tolle majanduselu ratsionaliseerimise eeltingimustena, mida võib lugeda ainsaks maailmarahu ja maailma hüve aluseks.

Kas peab kõigeiks selleks kutsutama ellu maa-

ilma-parlament ja maailma-presidendi instituudid, kas peab loodama maailma-lipp ja muu säärane? Minu arvates ei ole nende järele mingit tarvidust. Maailma kontroll oleks tarviliselt erinev igast tänapäeva valitsusest, kuna ta oleks sõjavastane. Ta tähendab kõikide institutsioonide pöörast lihtsustamist. Juba mainitud organisatsioonide kõrval oleks veel suur ülemaailmik organisatsioon haridusala, teaduslike uurimiste ja ideede püsiva uuendamise jaoks. Kõik need asutused hoolitseksid meie planeedi tähtsamate ülesannete eest. Miks aga peaksime veel looma maailma-parlamendi? Ja miks peaksime võtma ette ülemaailmliku valimise? Milleks üldse?

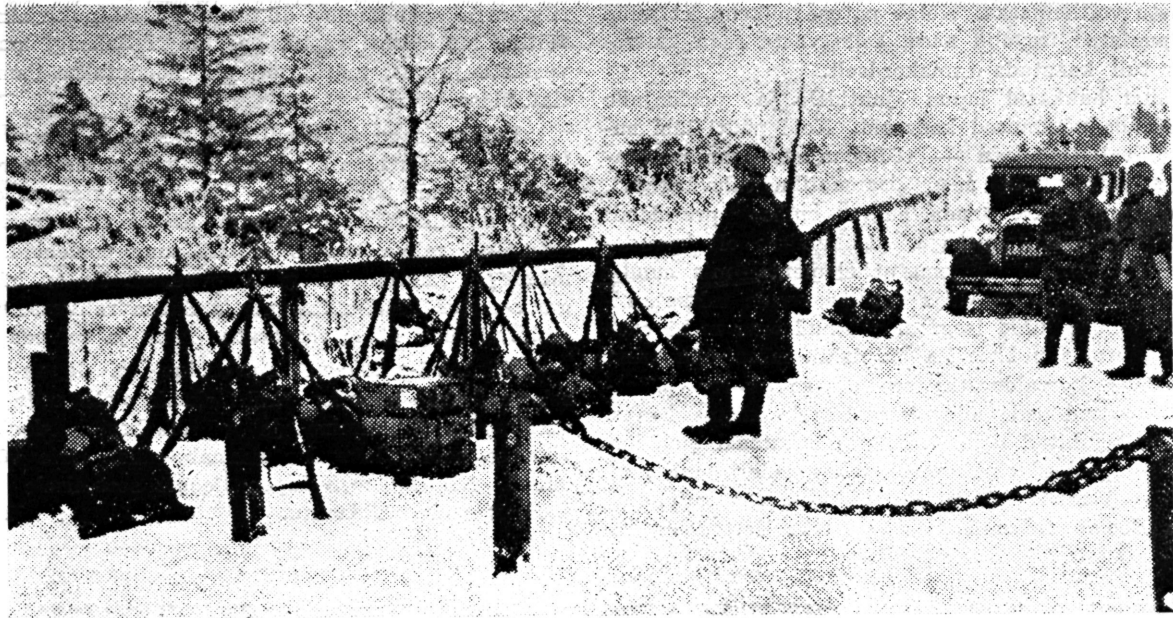
Ei, oma suhte tänapäevastele valitsustele, nende küsimustele ja kõigele muule tahaksin teha selgeks. Pole mingit vajadust nende kõrvaldamiseks. Ma pole mingi punane revolutsionäär või purustav sütik, kes nõuab nende austusväärsete institutsioonide kaotamist. Maailma-diktaatorina rööviksin praegustelt valitsustelt ainult nende sõjavahendid. Teotaksin kõrgeimat kontrolli rahanduse ja majanduse üle, samuti ka haridusala ja teaduslike uurimiste üldist juhtimist. Sel viisil poleks üksikud valitsused enam mingid suveräänsed võimud. Muide: see ei tähenda, et nad vägivaldselt kaotataks või et neilt järsku röövitaks igasugune respekt. Seal, kus nad oma uuel kujul on kasulikud, elavad nad edasi, kus aga mitte, seal kaovad nad kahjuta.

Nii kokkuvõetult minu programm. Usun, et elu sel teel kujuneks võrratult ilusamaks ja õnnelikumaks kui tänapäevane. Teie vist olete arvamisel, et minu plaanid on julged või metsikud või utoopilised või soovimatud või koguni võimatud. Siiski: võib tulla aeg, millal selline projekt igähele on endastmõistetav.“

Koobaskabel Ungaris.

Valitsusvägede valvetõke Mäntsälä-Helsingi maanteel.

SOOME KATSUMISPÄEVAD

Poliitiline pinge on praegu kogu maailmas majanduslike raskuste surve all nii riiklike üksuste erirahvakihtide kui riikidegi vahel erakordselt suur. Kus pinge tõuseb eriti kõrgeks, seal tekivad rahulike, parlamentlike lahenduskatsete asemel plahvatused, relvades kokkupõrked, mässud ja sõjadki, katsed maksvat korda muuta relvade jõuga.

Üht seesugust plahvatust kujutas endast ka hiljutine n.-n. Mäntsälä mäss Soomes. Maa mitmesugus-tesse keskustesse, kõigepealt pealinna Helsingi külje alla Mäntsälä kihelkonda, koondus sadade ja kohati tuhandetegi kaupa mehi, osa neist püsside ja kuulipildujatega relvastatult, nõudes senise riigivalitsuse lahkumist ja asendamist uuega, kes maa sisepoliitikale annaks uue, parempoolsema suuna. Kui valitsus ei täida neid nõudmisi, ähvardati teda selleks sundida relvade jõuga.

Seisukord oli äärmiselt kriitiline. Mässulised liikused maal vabalt ringi, ilma et valitsusvõimudel oleks olnud jõudu nende takistamiseks. Mitmed maakeskused olid kord siin, kord seal täieliselt mässuliste võimuses. Valitsus püüdis kaitsta ainult pealinna, piirates selle sõjavägede ahelikuga. Relvastatud frondid seisis vastamisi.

Õnneks lahenes hädaohtlik seisukord siiski verevalamiseta. Soome rahvas võlgneb selle eest kõigepealt tänu oma valitsuse õigele kaugelenägelikule taktikale president Svinhufvudi juhtimisel, kes viimse võimaluseni püüdis vältida relvade tarvitamist, kuigi see vast silmapilgul näis valitsuse võimetusetena. Valitsusvõimu nõrkuse tunnistamiseks oli ka kabineti ümberkujundamine mässuliste ja neid toetavate parempool-

sete erakondade surve all, kusjuures sealt kõrvaldati senine siseminister von Born. Valitsus valis sellega kahest pahest väiksema, hoides ära kodusõja, mis muidu oleks olnud paratamatu.

Mässuliste tegelikuks võitjaks tuleb pidada vana auväärset presidenti Svinhufvudi, „Ukko Pekkat“, nagu teda Soomes üldiselt kutsutakse. Selle vana rahvuskangelase väljaastumine maleva korra kaitseks, peamiselt ta raadiokõne, avaldas rahustavat mõju üleskihutatud maale. Valitsuse vastu tõusnud kodanikud veendusid, et nad on talitanud valesti, ja loobusid oma ettevõttest. Reamehed pöörsid koju tagasi, üksi jäänud juhid andsid endid aga valitsusvõimude kätte.

*

Mäntsälä mäss oli uueks vaatusena paar aastat tagasi alanud lapua-liikumises ja paljastas selle uue palge.

Alul kujutas lapua-liikumine endast tõelist rahvaliikumist, mille sihiks oli iseseisvuse ja 1918. a. saavutuste kaitsmine ning võitlus kommunismi vastu. Liikumine oli välja kasvanud vanast teravast vihavaenust rahva kahe leeri, rahvuslaste ja kommunistide — valgete ja punaste vahel — mis 1918. a. oli viinud verisele ja laastavale kodusõjale. Kodusõda seda lõhet ei likvideerinud, vaid ainult sumbutas. Tuha all hõõgus vaenutuli edasi. Seepärast sümpatiseeris alul lapua-liikumisele enamik Soome rahvast, kaasa arvatud mõõdukamad sotsialistidki. See algkujuline lapua-liikumine saavutas kõrgeima tipu hiigla demonstratsioonidega Helsingi, mille tulemuseks oli Svinhufvudi presidendiks valimine ja rea seaduste, muuseas vabariigi kaitseaduse maksmapanek riigivastaste elemen-

tide vastu võitlemiseks. Kõlab patuse pilkena, et nüüd just lapualased ise olid need, kelle vastu seda kaitseadust tuli kasutada esmakordselt.

Võidud hakkasid lapua juhtidele ja pooldajaile pähe. Nende nõudmised kasvasid. Neid püüti läbi suruda vägivallategudega — töölismajade kinninaelutamiste ja põletamiste, n.-n. „isamaaliku tulevärgiga“, ning pahempoolsete, nende hulgas endise presidendi Stohlbergigi, küüditamistega. Liikumisse oli kogunenud seiklushimulist, mõtlematut elementi, mis sundis valitsusvõime aegajalt välja astuma nende taltutamiseks. Liikumise juhid isegi ei suutnud oma mehi vaos hoida. Muuseas puhkes ka Mäntsälä mässu-liikumine keskjuhatus korralduseta; see oli seisukorra päästmiseks sunnitud selle alles tagantjärele kiitma heaks.

Nõrgalt juhitud lapua-liikumise kasutasid oma huvides parempoolsed ringkonnad, tehes sellest oma parlamentlike jõudude kõrvalväe. Liikumine kujundati mingiks Soome fašismiks, mille sihiks demokraatliku

riigikorra asendamine diktatuuriga. Lipukirjaks seati võitlus marksismi vastu, kus, nagu Saksagi marurahvuslaste juures, marksismi all mõistetakse demokraatiat üldse.

Laskumisega erakondlikule tasemele kaotas lapua-liikumine palju oma esialgseist sümpaatiaist rahva hulgas, mis osalt põhjustas ka Mäntsälä-aktsiooni ebaedu. Siiski on liikumisel veel, nagu näitas viimanegi väljastumine, rahva hulgas küllalt suur poolehoid. Seesmiselt on liikumine isegi tugevnenud. Ta on hästi organiseeritud Itaalia fašismi ja Saksa rahvussotsialismi eeskujul ning hästi varustatud raha ja relvadega.

Mäntsälä-aktsiooni nurjumine oli lapua-liikumisele raskeks hoobiks, kuid ekslik oleks seda pidada surmavaks. Liikumine ja võitlus kestab edasi. Juba viimane poolik lahendus kannab endas uute võitluste idusid. Nii tähendab lapua Soome seesmisele rahule endiselt suurt hädaohtu.

Ksa.

Üldvaade Mäntsälä'le, kus asusid lapualaste peajõud. Pildil paremal töölismaja, milles kavatsitud kihutuskoosolek oli signaaliks lapualaste kogunemisele.

KA „ONU SAMIL“ SURUTIS TURJAL!

Wallstreet — rahamaailma süda — närvitseb. Ameerikatki pigistab ülemaailmik depressioon. Millal leiab J. P. Morgan „vea“ oma äri raamatus. — Koht, kuhu suunitud kogu maailma pilgud.

(Eestlase kiri „Kaitse Kodu!“le“ New-Yorgist.)

Uue majandusaasta algamise puhul avaldame melle ühe pikemat aega New-Yorg'is elanud eeslase poolt lähetatud kirja Ameerika Ühendriikide majandusoludest ja eriti Wallstreetist — rahamaailma südamest.

Toimetis.

Wallstreet — see on salapärane nõiasõna, mille kõlades jäävad kuulatama kogu maailma finantsinimesed. See on võimu ja kulla kehastus, kõikide majanduslike transaktsioonide süda. See on kuulus tänav New Yorgis, kus asuvad maailma suurim börs ja vanimad ja kuulsaimad pangad. Kuid Wallstreet pole mitte ainult tänav, tas peitub terve mõiste. Ta on maailmamajanduslike sündmuste diktaator, kelle võimupiirid ulatuvad üle kogu gloobuse. Sel suurmajanduse tänaval valitsevad mehed, kelle nimesid nimetatakse aukartuse ja imestusega, kes on maailma kullakuningad: J. P. Morgan, pankur, kes dirižeerib Ameerika kapitali; V. K. Rockefeller jr., õlimagnaadi pärija, William K. Vanderbilt, raudteekuningas, C. H. Harriman, laevasõiduliinide šeff; pankurid O. H. Kahn, J. A. Stillman, G. J. Gould; õlikuningas H. H. Rogers — need on Wallstreeti isandad. Nende härrade suunas on praegu pöördud maailma pilgud suurema huviga kui millalgi varem. Sest kannatavad ju kõik riigid praegu majandusliku surutise all, mis ähvardab kogu hiiglaaparaadi paisata segamini. Jälgitakse hinge kinni pidades Wallstreeti sündmusi ja oodatakse, kuidas ta reageerib Euroopa riikide olevaile ja eelolevaile raskustele.

Kord oli rahandusmaailma keskuseks „The Bank of England“. Kuni sõjani. Tol korral võlgnesid ühendriigid välismaale viis miljardit dollarit. Kuid mister Morgan, New Yorgi rahakuningas, oskas maailmasõja-aegset situatsiooni osavasti kasutada. Ta andis oma sõjavarustuse muretsemisega liitlasile ja gigantsete krediittransaktsioonidega signaali sõja võitmiseks. Ja Wallstreet võitis, triumfeerides isegi sel määral, et sõja lõppedes Ameerikal polnud mitte ainult enam dollaritki välisvõlga, vaid et ta tervelt 15 miljardit dollarit oli investeerinud välismaal. Selle suurejoonelise tehinguga olid Wallstreeti härrad saanud maailma valitsejaks. Wallstreeti pankade keldreisse voolas kokku ligemale pool kogu maailma kullast. Ja nüüd, millal Euroopa majandus on lõõnud kõikuma, suunduvadki kõikide pilgud Messiasse, Wallstreeti, poole...

Kuid ka see maailma rahasüda on haigestunud. Raskesti haigestunud. Ta ei tuksu enam triumfeerivalt ja kõikvõimsalt. Hoolimata kõikidest võitudest ja edust, hoolimata kullast, hoolimata näiliselt kasulikult möödunud sõjast. Ameerika majanduslehed teatavad: „Wallstreet närvitseb“ ja „Wallstreet on rahutu“ —

see on ümberlökkamatu tõsiasi: ameerika majandus, ameerika produktsioon on läinud allamäge. Ülemaailmik depressioon kollitab ka Ameerika Ühendriike. Seda enam kui paljusid Euroopa riike. Sest Ameerikal on kaotamiseks palju rohkem kapitale.

Kuna Wallstreetil Euroopale on suur tähendus, siis poleks vist ülearune asja juures peatuda veidi lähemalt.

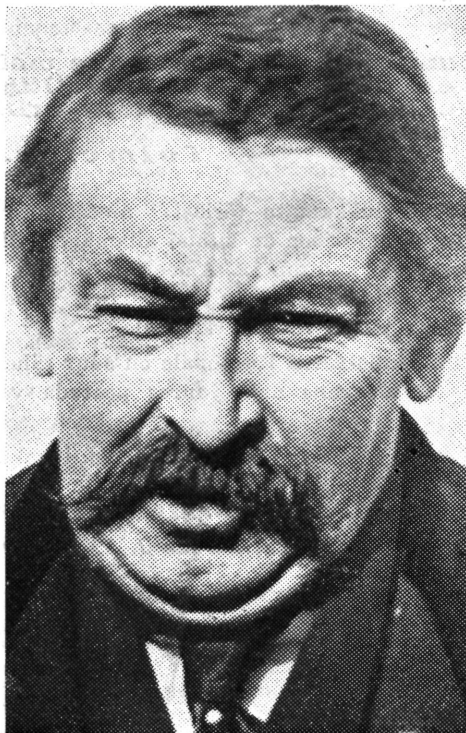
(Lõpp 203. leheküljel.)

New-Yorgi börsihoone Wallstreetil.

Ülal nurgas J. P. Morgan.

ARISTIDE BRIAND

7. märtsil kell 13.30 suri Pariisis oma kodus, Kleberi puiesteel, endine kauaaegne Prantsuse välisminister Aristide Briand. Tervislikel põhjustel poliitikast tagasi tõmbunud, elas ta viimasel ajal oma talus Cochere-lis. Kadunu põdes südamehaigust, mis järsku muutus raskeks ja mille tagajärjel ta arstide nõuandel sõitis Pariisi. Surm tuli siiski ootamata.

12. märtsil sängitati kadunud riigimehe põrm suurte austusavaldustega maamulda Passy surnuaiale. Matused korraldati Prantsuse riigi kulul. Tänutäheks selle eest, mida A. Briand'i isik meie rajariikidele olnud, ase-

tasid Eesti ja Läti saadikud Pariisis, härrad K. R. Pusta ja Schumans, Quai d'Orsay'l ühise pärja ta kirs-tule. Pärg valgeist ja punaseist roosidest kandis Eesti ja Läti värvides linte pealkirjaga: „Eesti-Läti, Aristide Briand'ile, liitlaste ülemnõukogu esimehele 26. jaanuaril 1921. a.“

Briand'iga varises hauda praeguse Euroopa üks suurimaid diplomaate, kel on erilised teened pärastsoja-aegse Euroopa korraldamisel. Nagu paljud teisedki Prantsuse parlamendi tegelased algas ka Briand oma poliitilist karjääri sotsialistina, jäädes välispoliitikas ka edaspidi kogu Prantsuse pahema tiiva juhiks. Sel-lena ta püüdis maailmasõja teises järgus ühes Cail-laux'ga kokkuleppe poole Saksamaaga. Clemenceau as-tus tol korral järsult iga rahukavatsuse vastu, vaada-tes sellele kui riigiäraandmisele. Clemenceau andis Cail-laux' kohtu alla ja sama saatust pidi tabama ka Briand'i, kuid president Poincaré ei lasknud seda sündida.

Pärast maailmasõda, kui vaenukired hakkasid ra-hunema, asus Briand normaalsuhete rajamisele Saksa-maaga. Saksa poolt ta leidis sellele poliitikale mõjuva kontragendi välisminister Stresemannis. Nende meeste tippsaavutuseks oli Locarno kokkulepe, mida tuleb pi-dada esimeseks tõeliseks rahulepinguks Prantsuse ja Saksamaa vahel.

Samas sihis tegutses Briand ka Rahvasteliidus, kus esines Euroopa Ühendriikide kaugeleulatuva kavaga. Kui see kava pörkas vastu poliitilistele raskustele, asus ta looma majanduslikke aluseid Euroopa riikide koos-tööks.

Briand'il oli palju vihaseid vastaseid. Saksa maru-rahvuslased nimetasid teda Prantsuse imperialistik, „der Rattenfänger von Europa“ — rotipüüdjaks tuntud muinasjutust, kes oma vilepilliga need loomad paneb enda järele jooksuma ja viib hukatusse. Kui ka Briand'i vihaseimad vaenlased kukutati läbi, hakkasid liikuma jutud, et ta tervis pole kõige paremas korras. Mõnelt poolt oletati, et siin on enam juttu diplomaatilisest hai-gusest. Äkiline surm tõendas aga, et poliitilised vint-sutused Euroopa suurema diplomaadi tervise olid laos-tanud.

Aristide Briand oli kaksteist korda Prantsuse pea-ministriks ja kuus korda välisministriks.

MÖTTETERI

Ärgu oldagu arglik uute ideede teostamisel, sest maailm on kaugelt heatahtlikum oma arvustustes kui komplitseeritud ajud seda kardavad.

Vaim ilma jõuta on kasutu. Tähtsam on hakata julgesti peale kui liig kaua järele mõtelda.

Koduseks saab maailmas ainult tööga. Kes ei tööta, on koduta.

Eneseusaldus on esimene samm teiste usaldamiseks. Kes tahab teist veenda, olgu ise asjas innustunud.

Kui midagi ainult esialgu proovitakse, si's see ei õnnestu kindlasti, kuna ei rakendata tööle oma täit jõudu. Kui aga ettevõtte alul lõigatakse läbi kõik võimalused tagasipöörmiseks — põletatakse laevad enda järele, nagu greeklased Trooja all — siis see õnnestub, kuna nüüd ollakse sunnitud kogu oma jõudu tege-vusse rakendama.

Ungari kirjaniku JOZSEF BABAY lühijutt

Tasatuulesel, poolhämäril suveööl tutvusin nendega. Ütlesin lihtsalt: „Vabandust, mu härrad, kas tohib?“ — „Olge head,“ vastasid nad vastutulelikult, ja ma istusin nende kõrvale pingi servale.

Oli ilus óbuda suveöö. Niisuguseid öid nautisin Határ-utca taguses väikeses pargis, Margitszigeti vastas. Margitszigeti ja väikese pargi vahel veeris mustavalt Doonau, ta Ulmi poolt voolav vesi tõi enesega palju saladusi, suurt vaikust, rühmakaid laevu, parvi. Vaikne oli see voolav haud, vaatlesime ta mustjalt läikivat selga, istudes vaikivate puude all pingil ja vaiki-des isegi.

Kuu oli vist kuski teises taevakaares pulmareisil, valgustasid vaid tähed, ent asjata otsisime nende til-luke si näokesi Doonau mustavas peeglis, kustunud oli nende helk veel enne kui jõudis alla. Margitszigeti ranna lambid koketeerisid seda elavamalt voogudega ja nende sära pildus miljoneis värinais.

— Ilus on see öö, — ütlesin vaikselt ja vaatasin minu kõrval istuva kahe võõra poole.

— Nagu taevakink, — vastas ükse neist imeliku jõuga kõlavah häälel. Pole mänguriista, millega seda häält võiksin võrrelda. Mu kõrv imes teda nagu janused huuled vana punast veini.

— Tõesti taevakink, sest oleksin lämbunud toas, — võttis ta uuesti sõna. — Ei võinud magada. Tõusin ja istusin siia. Armastan kuulata suveöö südame tuksumist. Kas usute, et suveööl on süda?

— Muidugi, muidugi, — ütles kiiresti teine ja joo-nistas kepi otsaga imelikke kujusid teetolmu.

Vaatlesin poolhämärusel kõlavahäälelise nägu. Te-ravaprofiilne habemega nägu. Valge ülikond ja laia äärega kaabu. Nägin, et ta põlved olid teravad. Kiir-sõnaline oli hästiraseeritud. Käe ja pea liigutused närvilikud, rahutud. Ta pööris näo tihti taeva poole ja imeteli minutite viisi jumala tähist laudlina.

— Kas elate siin läheduses? — pöördus kõlavahää-leline minu poole, mu õlga puudutades.

— Ei. Elan Pestis, üle jõe. Kui aga viimasest trammist maha jään, istun siia väikesesse parki või Doonau ääre kivile ja kõnelen veega, kuni hommikune autobus mu võtab kaasa.

Kiiresõnaline vaatas taeva ja ütles:

— Teil on õigus. Jõgi vastab sellele, kes tema keelt mõistab. — Mind haaras kirjeldamatu hea tund-mus. Milline tark ma olin siia kahe valvaja seltsi asudes. Olen üksi ja pelgan üksindust. Kella kaheni pärast südaööd möödub kuidagi aeg, sest kõrtsis lei-dub ikka inimesi. Aga siis? Hommikust autobust oodata — see on piinav ja väsitav ja koormab mind kurbuse ja murega.

Óbuda madalaist majadest hoovas vaikus. Vaiki-sid puud pargis ja uinusid linnud. Harva-harva venis meie eest laev läbi, punane lamp mastis, nagu kauge, reisiv täht.

— Mu härrad, kas näete seda lampi? — küsisin, kui juba teine laev ujus kaugel saare ääres.

— Kas ma näen? — ütles järsku ärritatult kiire-sõnaline, — ons Teil aimu sellest, millised silmad mul on? — Kõlavahääleline naeratas vaikselt.

— Naerge aga peale, see ei vähenda sugugi mu te-ravat nägemist, — võttis teine uuesti sõna. — Minu härrad, kui asi oleneks minust, ma võiksin praegu olla kull. Olen viiekümne-aastane, aga silmad on mul nagu kahekümne-aastasel. Ma võin hooplemata kinnitada, et nad on täiuslikemad looduses.

— Kahjuks, — ütlesin ma, — pean mina varsti hakkama prille kandma.

— Hehehe, — naeris kiirsõnaline, — see pole hea! See on halb, mu kallis! Kuulake. Olin hiljuti Vii-nis, Püha Stefani kiriku seina sisse ehitud raudküü-nart käin ikka vaatamas, kui seal olen. Olin kälime-hega koos raudküünra juures. Taas ütleb mu kälimees: Mine 50 sammu eemale ja pööra siis tagasi. Kirjutab midagi kriidiga seinale, küünra kohale. Viiekümne sammu järele pööran ümber. — Loe ära, mis ma kirjutasin, — hõikab kälimees. Ja silma pilguta-mata lugesin küünra kohalt: Oo, Katariina! Teate, Katariina oli minu esimene armastus, aga suri vaene-ke varajaselt. Jaah! Nii peenikeste tähtedega oli kälimees kirjutanud nagu nisuterad. Hehehe!

— Palun vabandust, — kumises ranna vaikusse kõ-lavahäälelise kõne, — ma arvan, see pole ka laita, kui

kellelgi on nihukesed kärmed jalad nagu mul. Minu armas sõber teab seda juba, aga teie veel mitte, et mind, hahhahahaha, söimatakse hirvejalgseks. Mõni päev tagasi tahtsin Szenthàromsàg-platsil istuda trammi. Kuidagi viisi aga tormas see mul nina eest ära, nagu mõni kollane ratastega ratsahobu. Tormas, jah. Hea küll, torma, ütlesin ma, ja minu kaks jalga tormasid järele. Mis te arvate, kes jõudis varemini lähemale peatuskohale?

— Muidugi tramm, — lausus kiiresõnaline.

— Palun väga, mina!

— Ah, minu silmad, — algas uuesti kiiresõnaline, — arstid imetlevad neid. Kahjuks on nüüd öö, ja ma ei saa teile näidata nende värvi — nad on hõbehallid. Pole iseäranis suured silmad, mitte iseäranis ilusad, aga säärase nägemisjõuga, et äratavad imestust. Juba kell neli päeval näen ma taevatahti...

Olen harjunud, et inimesed nende üht-kaht head omadust oskavad tõsta mingi erandini, see on inimlik nõrkus. Ma pole seda iialgi pahaks pannud. Sel ööl eriti mitte. Sest kõlavahääleline võttis mõne minuti unistamise järele sõna nii:

— See sündis siis, kui ma olin veel rikas. Norras olin surmani armunud ühte naisesse. Ta oli lesk, sale, blond ja marmorist raiutud näo ilmega. Ronisime mägedes kolmekesi, tema, mina ja ta väike laps. Laps armastas veeretada ratast. Lasksin talle teha ratta ja kullata. Kord jalutasime kuski — nime ei mäleta — kõrgel mäe otsa viival kaskedest piiratud teel. Laps jooksis eel. Paremalt ja pahemalt pool sügavalt kuristikud. Laps kilkas äkki. Kuldratas oli veernud kõrvale ja tormas järsul mäeküljel hiiglakiirusega alla. Ja mina? Hahhahahahaha, tormasin järele! Mitte ainult, et ratta sain kätte, aga jõudsin tast ette, püüdsin ta kinni ja jooksin tagasi ülespoole! Sest päevast saadik armastas mind marmorilmega naine.

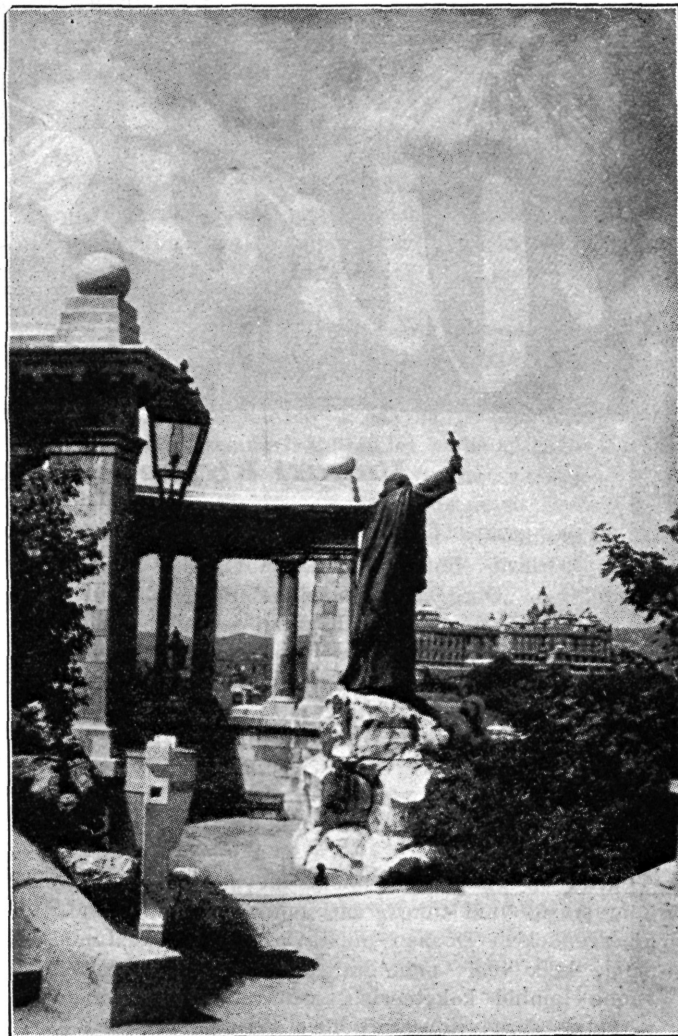
— Vaadake, — ütles liigutatult kiiresõnaline, — see oli imeilus.

— Eks ole?...

Suveöö õhkus ja viuldasid kilgid.

— Kui teid vahest huvitab, — algasin kareda häälega ja süda peksis meeletult. — Olge head, olge head, praegu tahtsime küsida, kes teie olete, — lõikas kõlavahääleline mu lause pooleks.

— Mina, — ütlesin hinge tagasi hoides, suures palavas ärrituses, — ma olen klaverikunstnik ja komponist. Mitte harilik lihtne kunstnik, sest kui mina istun klaveri ette, muutub iga keel hingeks. Olen juba siin Budapestis mänginud, tormiliselt juubeldava publiku ees, olen mänginud Helsingis, Brüsselis, Paduas, Bombays, samuti kui Hammerfestis. Ja kõikjal — milline imetlus ja kui palju raha. Looja Jumala käsi on nõidusväe paigutanud mu sõrmedesse. Minu sõrmede kuumusest saab heliseva palaviku iga klaveri keel ja selles helisevas palavikus sünnivad taevalsed viisid. Inimesed kuulavad mind nagu pattukahetsevad põlvitajad püha messi ajal orelimängu. Lahtise hingega. Südamest. Ja kes mind kord on kuulnud, ei unusta mind iialgi.

Budapest.

Kõlavahääleline ja kiiresõnaline tervitasid mind: — Te olete paras seltsiline, tulge aga ikka siia. Ööbime siin pingil.

Kuski põõsais ärkas lind. Piiksus. Pilved ujusid tähtede ette, aga ei läinud pimedamaks. Kaugel, Rákosi puszta äärel nähti nagu aovalgust.

Tuttav kordnik sammus meie eest läbi.

— Varsti tuleb teie autobus, — ütles ta mulle.

— Tänan, — vastasin ma ja tõusin üles.

Jätsin oma kaks õist kaaslast jumalaga, soojalt ja naeratavalt.

— Kes on need härrad? — küsisin kordnikult, kui jõudsime nurga vürtspoe ette, kus oli autobuse peatuskoht. Sain teada.

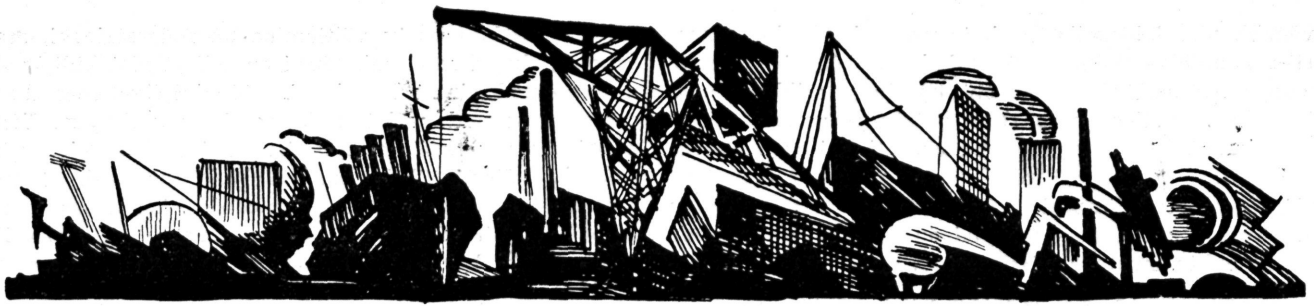
Kiirsõnaline oli pime...

Kõlavahääleline oli — Piaavest saadik — puu-jalaga.

Ja kes olin siis mina?

Olin klaverimängija väikeses óbuda kõrtsis.

József Babay.

Majanduslik kriis

ja suhtumine sellele P.-A. Ühendriikides

Rahvasteliidu kaasabil valitseb praegu kogu maailmas rahu. Sõjalised jõud on tegevuses ainult Kauges Idas, kuid sealgi pole vormilist sõda: on vaid relvade abil võitlemine majanduslike huvide eest. Teistes riikides võideldakse relvade asemel veel sisseveo kitsendustega, kaitstakse endid tollimüüridega ja võõraste tööjõudude maalt väljasaatmisega; kuid needki abinõud pole selleks, et rahvaid üksteisele lähendada. Iga riik ja rahvas on siin väljas ikka omaenese elamisvõimaluste eest, peab majanduslikku sõda omaenese olemasolu eest.

Hiljuti jõudis tagasi pikemalt matkalt maailma majandussõja lahinguväljadele Pariisi tuntud prantsuse kirjanik Paul Morand. Toome alljärgnevais ridades kokkuvõtte selle suure reisija ja terava vaatleja poolt ühes Pariisi nädalalehes avaldatud huvitavast kirjutusest, mis pakub eriti kujuka pildi praegusest kriisiaegsest Põhja-Ameerikast.

„Sõitsin kaheksateistkümne kuuga läbi kaksikümend üks maad,“ kirjutab P. M., „enne kui jõudsin Ühendriikidesse. Kõikjal leidsin eest oma rahu kaotanud inimesi, kes kahtlesid iseendis ja Kõrgema juhtimises. Kõik maad põdesid toorainete seedimatuse haigust; kõik rahvad olid paralüeeritud ja kõik laiuskraadid n. ü. roopast väljas; üks ja seesama nii rohelises Pampas kui ka mustal Inglismaal. Nägin parimaid kaupmehi sügavaimas apaatias, nägin vabu süürialasi, kohal kolletavaid greeklasi, nägin isegi käsi süles hoidvaid juute. Kõik saadused müümata, alates Chain Stores'i kribukrabuga ja lõpetades Rue da la Paix' ehtesjadega; kõik inimesed puuduses, alates Staliniga, kel pole enam raha propaganda tegemiseks, ja lõpetades Rothschildiga, kes hiljuti ühe päeva jooksul vallandas 84 teenijat.

Santose kail nägin, kuidas põletati ära 70.000 kotti kohvi päevas. Summasin seal vihmast läbiletatud jäänustes; terve kilomeeter kohvi jäänuseid. Rios nägin kohvi visatavat merre, igal hommikul 15.000 kotti. Buenos Airesis nägin rukist, hinnaga 40 franki kvintaal,*) ootamas ostjat, kuna aga Prantsusmaal selle

*) 6 kr. 50 kilogr.

eest makstakse 170 franki. Itaalia laeval, mis mind viis Aleksandriasse, olin ainus huvireisija, Standard Fruiti laeval, mil sõitsin New Yorki, oli meid viis. Olin üksi Niiluse kaldail, üksi ka Niagara kosel. Kõikjal tühjad võõrastemajad, kõikjal tegevusetu sadamad. Huvireisijad — väljasurnud rass.“

„Ülemaailmse kriisi raskustest,“ jätkab P. M., „on Ameerikale lasunud äärmiselt suur osa — osa, mis vastab ta ettevõtlikkuse vaimule, ta panganduslike optimismile, ta tööstuslikele liialdusile, ta kaubandusliku mõõdukuse puudumisele, ta ilusale ja lapsikule usule inimkonna edusse. Ta võttis selle vastu kaebamata ja kannab seda imestustäratava visadusega. See kriis tuli Ühendriikidele kõigepealt moraalse šokina: oma ajaloo kestes on nad tunnud küll raskeid momente, kuid kõik need momendid, vabadussõda välja arvatud, on ikka olnud väga lühikesed. Ameeriklased pole iialgi söönud oma igapäevast leiba märjaks kastetud pisaraist ja verest, nagu seda on pidanud tegema Euroopa mandri elanikud. Nad ei taha uskuda, et see aastale Üks Tuhat, see meeletlikule keskajale sarnanev olukord võiks jääda püsima. Nad kahetsevad kõigest südamest neid, kes on näljas, kuid oma puritaanliku stoitsismiga eitavad nad olemasolevat pahet, et seega seda vähendada ja mitte lasta edasi areneda. Sellest siis tuleb, et Ühendriikides hoopis ei räägita tööpuudusest, nagu seal ei räägita ka vähjatõvest, siifilisest või neegrite segregatsioonist. Tööpuudusest meeleldi ei räägita, vaid eelistatakse tegutseda. Enamikul juhtumel tegutsetakse kohmakalt, improviseeritakse, eksitakse, kuid ikka jälle jätkatakse võitlust täie jõuga.“

P. M. konstateerib, et prantslased selles suhtes ameeriklasist lähevad põhjalikult lahku. „Meie juures,“ ütleb ta, „on tööline teatud määral muutunud ametnikuks; kõik meie sotsiaalseadused püüavad kõrvaldada riisikot; põline maarahvas on valgunud linnadesse, et vältida põllumajanduslikku riisikot, vältida külma ja põua kurbi tagajärgi, vältida arstiabi puudumisest või igavusest tulla võivat surma. Olles saanud tööliseks, arvab ta, et tööandja või riik temale igaks

võimalikuks juhtumiks peab tagama ohutu elu. Ameerika aga, olles küll suurte tulude ja kõrgete palkade maa, on ühtlasi jäänud ka ohtliku elu ja seikluste kontinendiks. Selles on ta suurus, ta tervis, kuid sellest on tulnud ka ta praegune viletsus. Üle öö on ameerika tööline, kes teenis 200 või 300 franki (30 või 45 kr.) päevas, visatud tänavale, õudsesse olukorda. Ta on ilma perekonnata (ta perekond on Poolas või Rootsis), ilma sendita mustade päevade tarvis; ta mängis Ameerikale, ja seekord ta kaotas. Sellest hoolimata ei avalda ta mingit vaenulisust või teeb seda hoopis tagasihoidlikult; puudub veel sotsiaalne vihkamine, ja see ongi, usun, raskesti tabatud Ameerika tähelepandavaimaid külgi. Töötatöeline heidab pargis rohule pikali ja ootab. Sääraselt ootajaid on seal üle nelja miljoni..“

„Suuremal määral kui New Yorgis,“ ütleb P. M., „paistab massilise produktsiooni seisak silma selles laialdases tööstuslikus tsoonis, mis ulatub Chicagost Detroitini, Milwaukeeest Clevelandini ja Toledost Pittsburghini. See on üks lõpmatu raua, terase, malmi, kivisöe ja kõigi teiste kanaalide kaudu juureveetavate saaduste linn.“ 1925. aastast saadik polnud P. M. seda rajooni enam külastanud. Milline tegevus, milline tootmine, milline elavus ja müra oli seal siis! Nüüd aga seisavad rongid garaažide teil, ja kogu maagi paistab nagu seisvat garaaži teel. Roostetanud robotid, vanade karosseriide surnuaed, mahajäetud šassiid, uinunud elevaatorid, puudena liikumatult seisvad kraanad, jõuetud katlad. Nende paralüüeeritud materjalide keskel on veidi elu vaid mõnedel jalgpalliväljadel, kus noored õpipoisid šootidega püüavad aega veeta.

Taevas on madal, nagu toetuks ta kõrgepinge liinide võrgule, ja päike ei suuda sellest tungida läbi.

Sealt, sellest tööstuslikust rajoonist, tulevad töötud — ühed riidetatud räbalaisse, teised džentelmenidena — kes voolavad suurte linnade aedadesse ja bulvaaridele. Nad katsuvad seal müütada õunu, ajalehti; nad käivad ringi linnakodanike majades, otsides ükskõik missugust tööd.

Õhtu saabudes siirdub otsija rikkastes linnaosadesse ja kerjab. Hiljem, peagu vähimagi lootuseta, mahalöödult, kuid südames viha kandmata, pöörab ta tagasi neisse öömajadesse, milliseid pilkena hüütakse Hooveri hotellideks. Seal loeb ta uuesti läbi hommikuse ajalehe; läheb siis toituspunkti, kus kuuokrae üles tõstetud ja ise külmast lõdisedes, seisab sabas ja ootab supi väljajagamist.

P. M. jutustab, kuidas ta näinud sääraseid töötuid astumas sisse vanakraamikauplustesse ja riputamas seal varna oma palituid. Mis puutub nende raadioaparaatidesse, nende Fordidesse, nende täitesulepeadesse, nende Kodakeisse, lausub ta, siis olid need juba mõne hea aja eest viidud sinnasamasse.

Olles nõnda nädalaid oodanud ja kõik, mis tal oli, ära müünud, siirdub suurlinna tulnud töötatöeline tüdinult tagasi maale, sinnasamasse, kust ta tulnud.

Millised on nüüd abinõud selle viletsuse vähendamiseks? P. M. vastab, et „praegu on veel improvisatsiooni ajajärk. Paistab, et pole veel jõutud selgusele,

kas tööpuuduse vastu võitlemine on föderatsiooni, osariigi või kogukonna asi. Seni on sellest vist küll huvitatud olnud ainult kogukond. Kuid kõige energilisemalt on asunud pealetungile eraalgatus; Punane Rist, päästearmee ja mitmesugused usuühingud on juba saavutanud kõigiti tähelepanu vääri vaid tulemusi. Suurtes tsentrumeis on abistuskomiteede käsutuses suuri summasid (New Yorgis, näiteks, ümarguselt 200 miljonit franki*), milliste abil korraldatakse mitmesuguseid üldkasulikke töid.“

P. M. toob ette, et esimeses järjekorras kannatavat tööpuuduse all välismaalased. Piiridel olevat sisse-rändamisele riiv kõvasti ette lükatud. Kui ta hiljuti Kesk-Läänest läbi sõitnud, lugenud ta ühest ajalehest, et Texasi osariik otsustanud asuda võõraste massilisele väljasaatmisele; üheainsa päeva jooksul saadetud oma päritolumaale tagasi 125.000 töölist.

Punaste kihutustöö juures peatudes tähendab P. M., et ameeriklased igasugused väärteteooriad heitvat kindlal käel kõrvale. „Chicago“, ütleb ta, „on rindeks, kus peetakse eriti kõva lahingut enamluse vastu. Seal on Moskva peamise tähelepanu osalisteks neegrid, keda kümne aasta eest lõunast sinna meelitasid sõja-aegsed kõrged palgad (mustade protsent töötute hulgas ulatub ümarguselt 12-ni), maksujõuetud üürnikud ja haritlased. Ameerika kardab enamlust ja näeb seda kõikjal. Sellest siis ka need ootamatud läbiotsimised marksistide tsentrumeis ja ässitajate välismaalaste üle piiri väljasaatmised (tagasitulijad lähevad sunnitööle); kommunistide juhi Lowett Whitemanni areteerimise käsk; kirjanik Dreiseri Kentucky osariigis kommunistliku kihutustöö tegemise eest vastutusele võtmise; kalalautungid Hollywoodis Nõukogude kinonäitlejale Eisensteinile, mis teda sundisid siirduma üle piiri Mehhikosse, jne.“

Majanduslikud raskused on tõmmanud ameeriklaste tähelepanu ära isegi suurtelt spordivõistlustelt. 1931. aasta sügisel oli neil midagi hoopis tähtsamat kui Yale-Harvardi matš. Neil oli tungiv vajadus müüa, iga hinna eest müüa. Kriitilistel momentidel on ärimehel kaks valikut: hoida oma kaup ja oodata heade päevade tagasitulekut. Nii, nagu P. M. näinud, toimivat vaipade müüjad Stambuli basaaril. Üks kangekaelne türklane, kellelt ta viimasel läbisõidul soovinud osta ta Ispahani, loobunud tegemast vähimatki hinnalandust. „Ma ei kahtle,“ tähendab P. M., „et ta, musta kohvi juues, ka praegu ikka veel on kuidagi elus ja oma jubedas poekeses sel roosal ja rohelistel imeasjal, mida ma tahtsin saada, istub edasi. Kuid ühendriikides valitseb teine vaade: likvideerida, kõik ajalt likvideerida. 1931. a. sügisel oli New-Yorgis üldine väljamüük „välispool igasugust võistlust olevate hindadega“. Nahad, autod, kleidid, antiikasjad — kõik oli võtta, kõik oli ära viia. „Ütelge oma hind.“ Vaevalt saite selle öelda, kui juba kuulsite: „Asi on teie.“ Terved kalingurikangad olid tõmmatud üle tänavate ja trammi-vagunite katuste: „Liquidation“, „Out down prices“, „Soldes“ jne. Ajalehekuulutuste kaudu pakuti müüa

*) Meie rahas umbes 30 miljonit krooni.

suurima inglise firma autosid, hinnaga 20.000 franki (3000 kr.) tükk...

Suurtes restoraanides on kindlahinnalised söögid väga mitmekesiste roogade valikuga; kõikjal võib einetada 20, 25, 30 frangi eest. Kleidid maksavad 50 franki (7 kr. 50 s.), ülesvõtteaparaadid 20 franki (30 kr.), siidsokid 5 franki (75 senti), siidsärgid à 1 dollar; saja tuhande frangilised nahkpalitid antakse ära kümnen-diku hinna eest...

„Sõidan taksiautos,“ jätkab P. M., „ühte suure Detroiti tehasesse; vestlen ameeriklasest autojuhiga; ta peab ülal oma kaht venda, kelledest üks on töötaja juba kogu aasta, teine — neli kuud. Jõuan tehasesse kella viieks, tööliste väljumise ajaks; vaevalt mõni sada inimest. Kahe aasta eest, samal kellaajal, oli neid sada tuhat. Auto viib mind kallakpinda mööda üles, peatumatult, ühelt korralt teisele; kõikjal töolistest mahajäetud ja tolmunud tööruumid; õued on tühjad, nagu kasarmul manöövrivate ajal; kella all võib harvade valgete plekikestena näha ainult üksikuid töökäijate kontrollmärke... Suurepärase ameerikaline kord, mis veelgi aitab tõsta tühjustunnet. Ülal tume taevast, all Waterloo väli; kanaalides seisavad ankrus veolaevad kasutamata terase ja kivisööga; ketid ei liigu; mootorid ei lasku enam laest alla, et asetuda karosseriidele nagu mesilinnud lilledele. Vaikus... Osad, mis nagu mingi magneedi jõul valmivaks sõidukiks ühte asetusi, on nüüd jäänud rippuma õhku.“

— Kuupalju sõidukeid valmistasite kahe aasta eest? — küsinud külastaja.

— Umbes üheksa tuhat päevas.

— Ja nüüd?

Vastuseks olnud mingi žest, millest küsija lugenud välja: — Mõni sada. —

Sõites kahe rea sulatisahjude vahelt tagasi ukse poole tunnud P. M. oma õlgadele laskuvat mingit niisket jahedust. Üheski sulatisahjus ei olevat olnud tuld.

Nii Detroitis kui ka New Yorgis ei olevat tänavail peagu kunagi enam näha uusi autosid. Kahe aasta eest vahetanud ameeriklane neid iga kuue kuu järele; nüüd aga püsivat ta oma antiikse sõiduki juures, äärmisel vajadusel vahetades vaid selle vaba ratta, mis maksvat 20 dollarit. „Kurvad näevad välja need vanad, järjest pesemata logud,“ õhkab P. M. „Et oma peremehele mitte garaažikulusid tekitada, puhkavad nad Pampa lehmade kombel lahtise taeva all.“

„See suur haav Põhja-Ameerika südames,“ ütleb prantslane lõpuks, „pole mitte mõni huvide haav ega ka mitte mõni tühja uhkuse haav; see on ühe suure organisatorliku jõupingutuse tühjumine, selle jõupingutuse tühjumine, millega president Cleveland, Taylor, Ford j. t. Ameerika tööd sellest anarhilisest seisukorrast, kuhu ta 1880. aastate paiku streikide tagajärjel oli sattunud, tahtsid välja viia. Nad tahtsid tõsta Ameerika tööliste seisukorda, luua talle jäävalt paremaid elutingimusi ja kindlustada talle kõrgeima elustandardi kogu maailmas. See on kogu 1876—1900—1929. aastate majanduslik ekspansioon, mis nüüd on asetatud küsimuse alla. Kerjav töötatööline tundub nagu haavamisena sellele ilusale püüdumisele inimkonna õnne poole, mis oli ühe terve generatsiooni tööstuslike juhtide, praegu vananevate, unistuseks.“

Nooremad on seni vaid lõiganud; neile on tundmatu boikott, raketiteering, Chicago pommid ja Pittsburgi mässud; nad ei tea, et tõeline kriis oli võibolla see viimaste kümnekonna aastate jõukuse kriis; sest sellest ajast peale, kui kurjad inglid taevast alla heideti, on inimese normaalseks olukorraks kannatamine ja nälgimine, milles õnneperioodid esinevad vaid lühikeste vaheaegadena...“

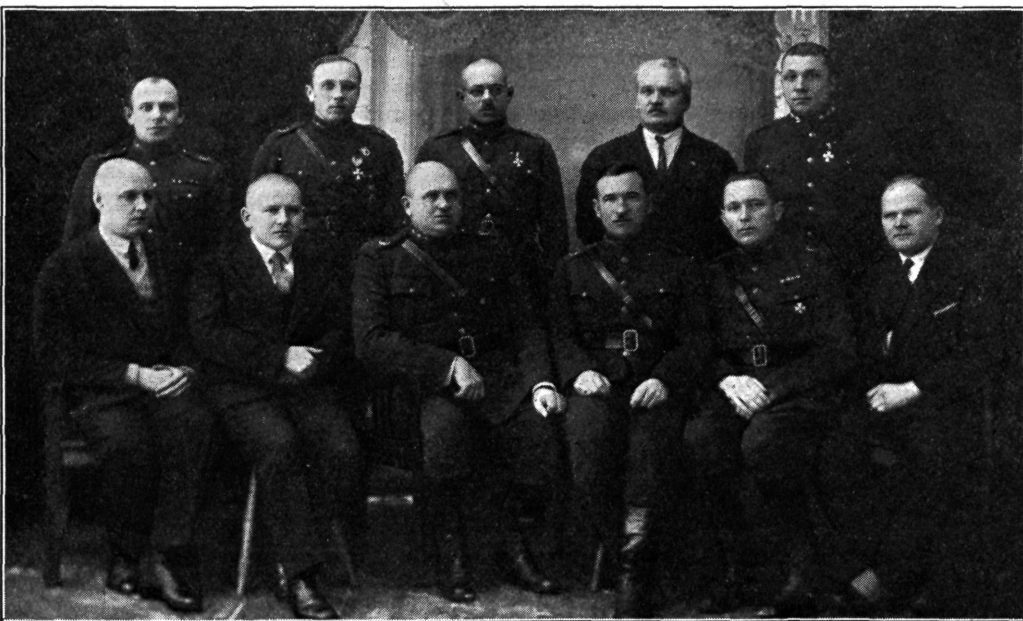
Nii elab siis rikaste onude maa, Paul Morandi kirjelduse järgi, praegu üle väga raskeid päevi. Kuid onud ei kaeba, ei nurise.

Joter.

«Kaitse Kodu!» preemiade loosimise tagajärjed avaldatakse järgmises «Kaitse Kodu!» numbris.

PETSERI MALEV 8-AASTANE

Petseri maleva staap.

Esim. rida vasakult paremale: 1. Dr. A. Niemann — maleva arst, 2. N. Grünthal — maleva pealiku abi, 3. H. Ploomipuu — major, maleva pealik, 4. O. Ilves — leitnant, maleva vanem instruktork, 5. R. Sommer — maleva sidepealik, 6. A. Varul — maleva juhatuse liige ja maleva juriskonsult.

Teine rida: 1. J. Keerberg — maleva noorem instruktork, 2. G. Taan — maleva spordipealik, 3. P. Listakind — juhatuse liige ja Petseri malevkonna pealik, 4. P. Päts — maleva propaganda-pealik, 5. A. Ojasson — juhatuse liige ja maleva orkestri pealik.

Petseri malev, olles valvepostiks vabariigi lõunapoolisel idaserval, on kohaselt valinud oma aastapäeva — 29. märtsi. Sel päeval pühitseb Petseri linn enamlaste ikke alt vabanemise päeva ja tuletab tänuga meele vabadussõjalaste ennastsalgavat tööd. Petseri malev, pühitsedes samal ajal oma aastapäeva, tahab kinnitada kodanikele rõõmupäeval, et ta alati on valmis tegutsema nõnda nagu vabadussõjalased 29. märtsil 1919. a.

Aastapäeva puhul tuletagem meele, mis oleme teinud oma kodu kaitseks.

Vaatamata üldisele majanduslikule surutisele ja eriti rasketele kohalikele oludele, milles maleval tuleb töötada, on möödunud aasta maleva töös annud rahuldavaid tagajärgi. Peamist rõhku on pandud maleva koosseisu sõjalisele ettevalmistamisele, milleks kõigis allüksustes on kestnud visa töö. Maleva pere on arvuliselt kasvanud. Uute ja värskete jõududega on täiendatud endisi ridu ja organiseeritud uusi eriüksusi. Laskeosavuse tõstmiseks on muretsetud maleva erasummadest uusi ja ajakohaseid relvi, ehitatud laskeradu, peetud omavahelisi võistlusi kui ka võistlusi kaitsevägega, politseiga, piirivalvega ja naabermalevatega. Eriti meeldivaks malevasile on saanud karikavõistlused, milledest mõned üksused peagu täies koosseisus on võtnud osa. Lasketegevuse edukamaks arendamiseks on laskurite poolt kutsutud ellu laskur-klubid. Kõige selle tagajärjel on tublisti tõusnud malevlaste laskeosavuse tasapind. Kuigi Petseri malev ei ole välja löönud rekorde laskealal, seisab ta lasketasapind küllalt kõrgel, mida tõendab kuue aasta jooksul II diviisi rändauhinna omandamine viiel korral. See näitab, et Petseri maleva koosseisu kuuluvate kaitseväelaste üldmassi las-

keoskus ei seisa teistest malevaist madalamal ja et kaitseväelaste laskeosavuse tõstmisel on käidud õiget rada. On peetud rida taktikalisi õppusi. Suurimaks nendest tuleb pidada osavõttu Põlva manöövrist, mille tegid kaasa maleva jalaväe ja eriüksused ühes naiskodukaitsega. On korraldatud samariitlaste kursusi, täiendatud sanitaarvarustust. Et Petserimaal seltskondlik elu nii mõneski kohas on väga tagasihoidlik ja omapärane, tuli maleval panna tõsist rõhku seltskondliku tegevuse ja rahva kultuuri arendamisele. Selleks on ellu kutsutud maleva juures kaks näiteringi (eesti ja vene) ja loodud puhkpillide ja sümfoniaorkestrid ja maal asuvate üksuste juures ühes naiskodukaitse jaoskondadega meelelahutus- ja pidutoimkonnad. Korraldatud aktused, kõne- ja kontsert-kõnekoosolekud, referaadid ja peod on alati kaaskodanike poolt saanud sooja osavõtu osaliseks. Ka on maleva tegelased aidanud kaasa Noorte Kotkaste organisatsiooni loomisele ja tänu noorte juhtidele on see organisatsioon pandud täiesti kindlale alusele. Maleva majandusliku elu korraldamine Petserimaa kitsastes oludes on nõudnud suuremaid pingutusi. Maja sisseseade täiendamine, muusikariistade muretsemine, lava korraldamine jne. on malevalt nõudnud suuri summasid. Kuid seltskonna ja omavalitsuste lahkelt toetusel on ka majanduslikest raskustest saadud üle. Kõige selle töö ja saavutuste juures on malevale ja allüksustele suurimaks abiks olnud naiskodukaitse ringkond ja selle jaoskonnad. Olgu õppused või pidu, olgu manöövrid või perekonnaõhtud, igal pool on naiskodukaitse liikmete virgad käed olnud toetamas ja korraldamas. Ja mitte ainult seda — naiskodukaitse jaoskonnad on malevat ja selle allüksusi toetanud ka rahaliste summa-

šaržisti
kõver-
peeglis.

1. Maleva arst dr. Niinemann, suure lugupidamisega mees enese ja teiste ees. Otsib maomürgile vastavat vastumürki. Vihastub kergesti, kui keegi seda küsimust puudutab, ega taha unustada seda niipea. 2. Maleva noorem instruktor ltn. J. Keerberg, suure vilumusega suur töömees, olgu siis Petseri aastaaruande koostamisel või kaitseliidu asjade korraldamisel. Vaatab kõigile asjadele kavalate silmade, aga õiglase südamega. 3. Maleva keelpillide orkestri juht Trunts, vaatamata igasugusele rahvusele teeb tööd hoolega, sest töö annab raha ja raha eest saab kõike muud, mida inimene elus ei saa matta maha. 4. Maleva orkestripealik res.-kpt. A. Ojasson, suure töötahte ja töövõimega mees. Tunneb hästi oma tööala kui ka inimesi. 5. Malevkonna õppepealik ja mal. ohvitseride aukohtu esimees res.-kpt. A. Zupsmann, suur sõjamees, kes ei tunne nalja sõjas ega sõprade seas. Suure lugupidamisega sõprade ees, olgugi, et on alles poissmees. 6. Maleva vanem instruktor ltn. O. Ilves, evib lugupidamist töö pärast ülemuse ees ja õilsate omaduste pärast naiste seas. Kena poiss, kena välispidise väljavaatega. 7. Malevkonna pealik ltn. Listakind, venelaste seas Listakin, sellele vaatamata armastab rahvaste enesemääramist nagu oma töödki malevkonnas. 8. Maleva juriskonsult ja juhatusliige vann. adv. Varul, mõistliku jutu ja olekuga mehe ideaalne lahendama teiste sasisitud sõlmi ja muid paragraafiga vastollu sattunud maailma pahu nalju. 9. Maleva pealiku abi U. Grünthal, midu hea mees, aga kui asi puutub maleva raamatupidamisse, siis on eesti jonn ja jõudu kas või viimsepäevani. 10. Petseri maleva pealik major Ploomipuu, suure hinge ja suure fassaadiga sündinud sõjamees. Raken-
dab oma töösse kõik oma vaimse rammu, olgugi et see ei taha hästi korpusega pidada sammu. 11. Naiskodukaitse ringkonna esinaine pr. L. Listakind. Tõsine ja hoolas perenaine nii kodus, koolis kui ka kodukaitstes. Suure mehe suure abikaasana loovutab tihti oma maailmavaate kodurahu mugavusele. 12. Maleva propaganda-
pealik erukapten P. Päts, juriidilise mõtlemisviisiga loodusteadlane. Armastab tööd ja kodumaad ega salli võõraid riike oma riigis nii, et isegi rongad, kes elutsevad kloostrimüüride vahel, tahab võtta kahuritule alla.

dega. Seepärast on võimatu maleva tööd kujutada ette naiskodukaitse abita. Võrreldes Petseri malevat teiste malevate arvulise koosseisuga seisab ta peagu viimsel kohal, missugune asjaolu on tingitud vajadusest valikul toimida äärmise ettevaatusega, ja see teadmine ei jää ka mõjuta meie vaenulisele elemendile, sundides seda tõsidusega meist lugu pidama ja õppima austama eesti rahva kultuuri ja riiklikku võimu.

Töerohke ja õnnelik on olnud maleva möödunud tegevusaasta, mis on pealike ja malevlaste teineteisest arusaamise ja visa töö tulemus. Olgu tervitatud sel rõõmu- ja pidupäeval kõik kaitseliidu mõtteavalduste pooldajad! Kestku see töö ja üksteisest arusaamine ka edaspidi, siis võib olla kindel, et Petseri malev suudab täita tema peale pandud ülesandeid ja on kindlaks kantsiks meie riigi idapiiril.

Petseri maleva 8. aastapäeva puhul

29. skp. pühitseb Petseri malev oma kaheksandat uuestisünnipäeva, millal ta toleaege sündmustiku, eriti 1. detsembri, tõukel pärast vabadussõda likvideeritud vana kaitseliidu varemeil uuesti reorganiseeriti.

Võimatu on alahinnata neid teeneid ja saavutusi, mida kaitseliit on üles näidanud meie riigi asutamisel ja meie kodu korraldamisel rea iseseisvuse aastate keskes kui ka tänapäev. Kõigile neile püüdeile ja ettevõtetele on Petseri malev täie innu ja teadvusega tagajärjekalt kaasa rühkinud.

Võrreldes teiste malevatega on Petseri malev oma asendiga piiri läheduses, elanike mitmekesise rahvusliku koosseisuga ja eesti teadliku koloonia väikese arvuga sootu teises olukorras ja kujunenud mingiks „imedemaaks“. Seda seisukorda on tänuväärsetel respektreenud vabariigi valitsus ja kaitseliidu üldjuhtivad organid, kes on soodustanud Petserisse kaitseliidu maja ehitamist. Nüüd juba valmina mõjub see ehitus impantsena, aitab suurel määral maleva ettevõtetele kaasa ja tõstab lugupidamist organisatsiooni vastu rahva keskel, kel seaduse kõrval tingimata peab seisma võim, mis sunnib meie seadusi austama.

Neil elloeteldud tingimustel on Petseri maleva juhtiv koosseis — nii mehed kui naisedki — eesotsas oma energilise juhi major Ploomipuuga alati kodukaitse tööle andunud erilise teadvusega ja erilise südikusega. Ja töö tulemused ei ole jätnud end ilmutamata. Nen-

dest räägib Petseri kaitseliidu, kodukaitse ja noorte töö ise. Rõõmustavalt kuuleme me siin vaid head, olgugi et ka kohapealne kadedus ja avalik vastutöötamine ei lakka avaldumast.

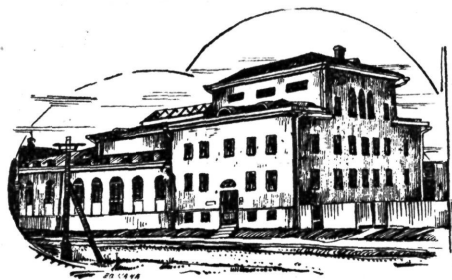
Petseri maleva aastapäeva pühitsemine on igal aastal säilitanud oma hoogsuse. Ta on nagu kokkuvõtteks kõigele sellele, mida me päevpäevalt igäiks enesele ja oma rahvale resp. riigile selles erilises kodumaa nurgas visalt, kuid püsivalt teeme.

Maleva aastapäeval soovime vastamisi — nii juhid kui ka juhivad — üksteisele palju head tahet enda peale vabatahtlikult võetud ülesannete täitmiseks. Tiivustagu meid teadmine, et töö, mida teeme, on tarviline eriti riikluse kindlustamiseks!

Samal päeval mälestab ka Petseri linn oma vabastamist punaste terrori võimusest.

Vanemad kodanikud teavad veel neid üleelamisi, mis Petseris on seotud enamlaste vägivaldse korruga. Kõnelge sellest tänasel päeval oma noorele järeltulivale põlvele, et ka nemad oleksid teadlikud neist halbastest, mis siis aset leidsid, ja hüvedest, mille osalised oleme praeguse korra juures. Õpetage neid hindama meie riiklust, meie seadusi, meie vanu riigimehi ja seda ohvrimeelsust ja vaimu, mis meid on viinud vabale enesemääramisele ja iseseisvusele.

P. P.

Kaitseliidu maja Petseris.

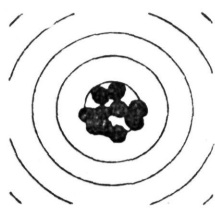
Mõnd täpsuspadruneist ja nende soetamisest

1.

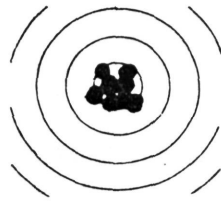
Laskeosavuse tasapind on viimaste aastate jooksul tunduvalt tõusnud. Kui veel mõni aasta tagasi Eesti rekord kolmest asendist kolmekümne lasuga 300 m kauguselt küündis hädaliselt 200 silmani, siis kaitseliidu 20-meheline meeskond möödunud aastal saavutas võistlusel Latvia aizsargidega keskmise silma — 222. Ja seda veel halbade ilmastikuolude juures.

Edusamme on tehtud ja üldine edu on tingitud asjaoludest, et edenened on kolm põhitegurit: laskurite võimed, relvad ja laskemoon.

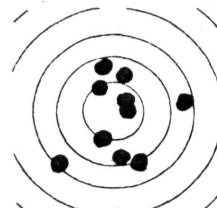
Mis puutub laskureisse, siis parimad neist on asunud teadliku laskmise rajale ja see on pandiks nende edaspidisele arengule.

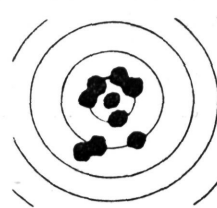
Joon. nr. 1.
Lastud 21. I 32. a.
100 m. kauguselt.
Laskur: N. Mirt.

Joon. nr. 4.
100 m. Laskis
Jakobson Rakveres
31. I 32. Padrun
laetud jämeda
kuuliga (7,90—7,92
mm., tombak-kate).
Antud 8 lasku.

Joon. nr. 2.
100 m. Laskis
Jakobson Rakveres
31. I 32. Padrun
laetud peene kuu-
liga (7,82—7,84 mm).

Joon. nr. 3.
100 m. Laskis
Jakobson Rakveres
31. I 32. Padrun
laetud keskmise
kuuliga (7,86—7,88
mm). Antud 9 lasku.

Ka relvade alal on tehtud suur edusamm. Kodumaa arsenaalis valmistatud täpsuspüssid võimaldavad 100% lasketulemusi ja niisuguseid püsse on levinud Eesti laskurperes veerandtuhande ümber.

Kolmas, pealt näha nii väike, kuid sisuliselt tähtsamaid küsimusi — laskemoon — ei ole seni leidnud niisama soodsat lahendamist kui kaks esimest.

Tõsi, head täpsuslaskemoona on maailmas saada küllalt, kuid selle hankimisel põrkame raskeima takistuse — asja materjaalse külje — vastu. Nimelt on need padrunid meie taskule liig kallid. Näiteks soome „Lapua“ tehases valmistatud tõesti tublid inglise võistluspadrunid läksid möödunud suvel maksma kuni 20 senti tükk. Inglise lennuväe padrunid, mis ei olegi esmajärgulised võistluspadrunid, maksavad vabal müügil 14 senti tükk ja alla seda hinda ei ole lootustki saada korralikku valmistehtud võistluspadrunit.

Me teame, et ametlikud padrunite normid ei suuda rahuldada laskesportlaste nõudeid ja neil tuleb omalt poolt padruneid juure muretseda. Samuti teame ka, et harilikku, peaaeguliselt maailmasõja ajal valmistatud laskemoona hulgas leidub väga vähe materjaali, millega saaks täpsuslaskmist sooritada. Padrunid, millised peavad ainult kaheksalises ringis, selleks otstarbeks küll ei kõlba.

Kaitseliitlase-laskuri, kes kaasa tegutseb ka Laskurliidus, aastane padrunite kulu ei ole sugugi väike. See kõigub kõige ettevaatlikumalt võttes 600—1000 padruni vahel aastas. Tarvitades laskmistel kahekümnesendilisi soome padruneid ei või laskur nende muretsemisest unistadagi. Jäeb järele võimalus hankida paremat laskemoona ainult tähtsaimate võistluste puhul ja sedagi nagu „taeva mannat“.

Teisest küljest, mitmeväertusliku laskemoona kasutamine ei anna laskurile küllalt korralikku kooli, eriti parimate tulemuste järjekindlaks saavutamiseks.

Hea laskur kasutades täpsuspüssi vajab laskmisel ka vajalise väärtusega täpsuslaskemoona. Siin on ainult üks nõue: padrun peab hoidma tabamused kümne-

silmalises ringis ja sellest nõudest ükski täpsuslaskur ei saa loobuda.

„Lapua“ võistluspadrunite võimed on ametlikel andmeil, mis meil kasutada: kümmelasuline seeria — 99 silma, s. o. 99% (lastud laskemasinast).

Meie laskureid rahuldaks ka esialul 99% padrun, äärmiselt ka veidi kõrgema võimeline.

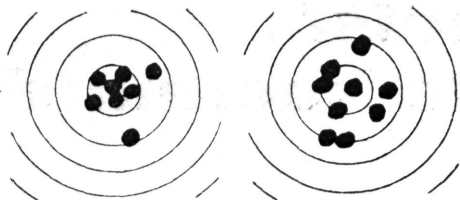
Iga laskurit huvitab nüüd loomulikult küsimus, kuidas saaksime tasku kohaselt kui mitte just 100%, siis vähemalt 99% või 98% padruneid.

Siin praeguses olukorras ei ole peagu teist teed valida kui tuleb asuda ise niisuguste padrunite valmistamisele ja laskurid peavad hakkama kodutööstureiks.

2.

Padrunite iselaadimine ei ole meil sugugi uudisasi. Jahimehed teevad seda ammugi ja kaitseväes ja kaitseliidus on sellega juba varemgi tegeldud. Seni jäi see aga tahaplaanile, sest oli mõningaid võimalusi rahuldava laskemoona saamiseks. Kuid nüüd, laske tasapinna suure tõusuga ja tublide laskurite arvu kasvamisega, kerkis ka esile terav vajadus täpsuslaskemoona järele, eriti veel suurearvulise hulga järele.

Käesoleva talve kuud on kaitseliidu peastaabi las-

Joon. nr. 5.

100 m. Laskis kpt. Kase Tartus 3. II 32. Padrunlaetud kesk-
mise kuuliga (7,86
-7,88 mm). Antud
8 lasku.

Joon. nr. 6.

100 m. Laskis kpt. Kase Tartus 3. II 32. „Lapua“ vabrikus
valmistatud padru-
nid. Antud 9 lasku.

keasjandusliku tööga tegelevas jaoskonnas möödunud peamiselt padrunite laadimise tähe all. Küsimuse uurimiseks ja vajaliste katsete tegemiseks kulusid enne-
jõulused kuud. Selles töös on erilised teened allohvite-
seride kooli ülemal kol.-ltm. J. Siiril ja pealik J. Trummil Tallinna malevast, kes küsimuse uurimisel ja lahendamisel ei põrganud tagasi ainelise ega aja kulu eest.

Samal ajal tehti peastaabi poolt järjekindlalt kat-
seid padrunite laadimise alal.

Uue aasta alguseks jõuti nii kaugele selgusele, et
padrunite iselaadimine on meie oludes võimalik ja oma-
laetud padrunid ei jää oma laskeomadustelt alla pari-
maile vabrikus valmistatud võistluspadruneile.

Ametlikus ettekandes kaitseliidu ülemale teatatak-
se omalaetud padrunite kohta:

1) Nad annavad keskmiselt 2—3 korda tihedama
tule kui harilikud inglise padrunid;

2) nende tuletihedus on tunduvalt suurem inglise
lennuväe padrunite tuletihedusest ja

3) võrreldes soome „Lapua“ tehases valmistatud
kal. „303“ padrunitega ei ole hajumispindade suurus-
tes silmapaistvaid vahesid.

Alles põhjalike ettevalmistustööde järele asuti pad-
runite laadimise levitamisele kaitseliidus. Selleks korral-
dati Tallinnas, Rakveres, Tartus, Võrus, Viljandis ja
Pärnus kahepäevased laadimiskursused.

Neil kursustel iga õpilane laadis ise endale teatava
arvu padroneid ja nende tööd kontrolliti tegeliku lask-
misega.

Mõned lasketagajärjed on toodud joonistel ja need
räägivad ise eneste eest.

Laskmisi toimiti peamiselt võrdluslaskmistena
teiste padrunisortidega (harilike, lennuväe ja „Lapua“
padrunitega). Absoluutsed tulemused on loomulikult
vähemad kui neid padrunid tegelikult võivad anda, sest
laskmine sündis alati külma ja sagedasti ka tuulise il-
maga (-8°—14° C) ja teiseks, laskurid ei olnud kül-
laldaselt vormis, et maksimumi välja pigistada, sest nad
ei lasknud juba mitme kuu kestes täiekalibriilistest
püssidest.

Pildid nr. 2—4 on lastud ühe mehe poolt, omaval-
mistatud padrunitega, kuid iga pilt on lastud ise-
suguses jämeduses kuulidega.

Huvitav on J. Pürni tabamuspilt (v. joon. nr. 7).
Siin laskis ta viis esimest lasku (joonisel nummerdatud
lasud) palja käega. Et käsi ei hakkaks külmetama,
pani ta viienda lasu järele kinda kätte ja järgmised
tabamused läksid kõrgemale. Siiski oma 97 silma on
käes!

3.

Milles seisab omalaetud padruni heade võimete sa-
ladus? Neile padroneile annab paremuse vabrikus val-
mistatud padrunite ees asjaolu, et omalaetud padrunit
saab sobitada püssile vastavalt selle individuaalseile
iseäraldustele. Üks padrun, mis annab ühest püssist
ainult kümnelisi silmi, võib teisest püssist laskmisel ka
kaheksaid ja isegi seitsmeid sekka lüüa.

Ainult püssile sobitatud padrun annab järjekind-
lalt ühtlasi lasketulemusi.

Padruni sobitamisel on tähtsamaiks järgmised asja-
olud:

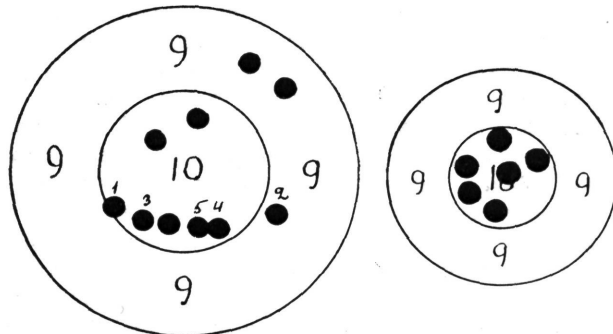
- 1) padruni pikkus;
- 2) kesta pikkus;
- 3) kuuli jämedus ja
- 4) rohulaengu suurus.

Korralik padrun peab nii pikk olema (s. o. kuul
niiviisi kesta otsa pandud), et padruni saates padruni-
pessa kuul oma jämedama osaga puudutab vindi lõigete
algust. Jääb vindi alguse ja kuuli vahele vahe, ei ole
kuuli juhtimine rauaõõnde ühtlane ja paratamatult tu-
leb ette üksikuid väljaviskeid.

Enne padrunite laadimisele asumist on tarvis välja
selgitada padruni vajaline pikkus, ja selleks valmista-
takse n.-n. „mudelpadrun“, mille järele sünnib ka edas-
pidine laadimine.

Mis puutub kestadesse, siis peavad nad täpselt ühe-
pikkused olema (möödetult kesta suudmest kuni küba-
ra servani). Selleks tuleb laadimisel kasutada ainult
üht sorti kesti ja kui ka nende pikkuses tuleb ette suuri
kõikumisi, siis on tarvis nende pikkus ühtlustada. Selle
kohta pikemalt edaspidi.

Äärmiselt suure tähtsuse tule täpsuse saavutamisel
omab kuuli jämedus. Joonestustel nr. nr. 2—4 on
selgesti näha, kui suurt osa mängib kuuli jämedus. Nii

Joon. nr. 7.

300 m. Laskis J. Pürni
Viljandis 14. II 32. Pad-
run laetud jämeda kuu-
liga (7,90—7,92 mm.)

Joon. nr. 8.

300 m. Laskis H. Lau-
rits Pärnus 21. II 32. Ing-
lise torpeedo kuul kal.
7,91 mm. Antud 6 lasku.

annab hra Jakobsoni püss kõige tihedama tule jämeda kuuliga, kuna peenemate kuulidega kasvavad hajumis- pinnad tunduvalt.

Kuulide valikul on reegliks: kasutatakse teraskat- tega kuule, siis peab nende läbimõõt täpselt vastama vintraua õone läbimõõdule vindi põhjast vindi põhjani. Näiteks on õone läbimõõt vindi põhjades 7,88 mm, siis peab teraskuuli läbimõõt olema ka täpselt 7,88 mm. On kuul peenem, läheb osa gaase vindi servade vahelt kaduma ja algkiirused kuulidel muutuvad. Jämedamad teraskuulid omakord võivad deformeeruda, millest on tingitud hajumise suurenemine.

Tombak-katttega kuulid võivad rauaõonest jämeda- mad olla kuni kaks sajandikku millimeetrit. Kõige pa-

remaid tulemusi annavad kuulid, millede jämedus on $\frac{1}{100}$ millimeetri võrra suurem kui õone läbimõõt vindi põhjades.

Lõpuks rohu laengu kaal. Siin tuleb välja uurida, kui suure laenguga padrun annab parimaid lasketule- musi. Inglise padruni harilik laengu kaal on 2,55 gr, kuid „Lapua“ vabrikus laetud padrunid on laetud 2,6 gr. laengutega. Laengu kaal oleneb kuuli raskusest ja kujust. Siin tuleb laskuril endal katsete teel välja sel- gitada, missugune rohulaeng on tema püssile kõige sobivam.

Kuidas toimida padrunite laadimise töid, selle kohta pikemalt edaspidi.

A. P.

KA „ONU SAMIL“ SURUTIS TURJAL!

(Algus lhk. 191)

Ameerika 1931. aasta bilanss oli järgmine:

Üldine rahvamajanduslik tootmine pole Ameerikas olnud millalgi nii väike kui möödunud aastal. Töö- turg halveneb üha, tööpuudus kasvab järjekindlalt. Inimeste ostuvõime on suuresti langenud. See riivab raskesti üksikkaubandust. Välja- vedu on vähenenud (Vaata ka meie „Päevalehte“ nr. 17, 18. jaan. s. a.). Välismaailma ostujõud on niivõrd nõr- genenud, et tuntakse tõsiselt hirmu uue lõikuse ees, eriti aga nende ainete juures, kus see on rikkalik — näiteks puuvill! — kuna uus saak tähendab ainult tagavarade suurenemist.

Kuidas on majandusega? Wallstreet peab tunnistama, et Euroopa kriis tema lootused parane- misele on ajanud nurja. Terasetoodangust jäi 30 protsenti lattu. Nähtus, millist Ameerikas pole seni olnud. Autotööstuses lasevad Fordi tehaste „suvevaheajad“ aimata kõige halvemat. Kuuldavasti küündivat tagasimineku protsent 40-ni. Puuvilla- tööstusel pole peagu absoluutselt tegevusvõima- lusi. Toorpetrooleumi hinnad on suures hädas lastud niivõrd alla, et nende allikad Texases suleti. Aasta jooksul registreeriti üle 10.000 konkursi.

Miks on Wallstreet närviline? Möödu-

nud aastal pidi U. S. A-s sulgema oma ukсед kaugelt üle tuhande panga. Tagajärjed on käegakatsutavad: hoiusummade omanikud kaotasid oma raha ja algas paanikaline pankade ründamine — hoiusummad võeti välja.

Ja kuidas on tööpuudusega? Tööpuudus Ameerikas on kohutavalt suur. Kuigi ei või uskuda riigivastaste olluste poolt levitatavaid jutte 15 miljonist töötust, peab ometi arvama, et see arv küündib 8 mil- jonini. Ametlikult vaigitakse arv tööpuudusehädast surnuks. Kuid tegelikku viletsust võime näha New Yorgi tööliste kvartaalides, kus iga päev rahvaköövide ees looklevad määratumad hädaliste sabad.

Nii näeb välja tänapäeva Ameerika. Wallstreeti kuningate troonid on hakanud vankuma, samuti nagu vabiseb kogu vundament, millele on rajatud maailma- majanduse tohutusuur masinavärk. Veel on mister Morgan ameerika kapitalide liikumise juhtija. Veel on mõõduandev see, mida teeb tema. Kuid arved tema suu- res äriraamatus ei klapi enam endise laduseusega. Kogu maailm ootab kannatlikult selle põhjuse — suure „vea“ — leidmist. Önnestub see, on maailm päästetud, ei önnestu see, siis...

A. K-a.

Toimetusele saadetud Kirjandus

Kuidas ehitada lendav lennuk-mudel? Tallinna Õhuasjanduse Ühingu väljaanne 1932, hind 50 senti.

Lennata — kellel noortest küll ei oleks seda soovi? Ja kui ise ei saa lennata, siis lennutatakse vähemalt mängukanne... Pärast kaitseväe korraldatud lennupäeva jookseb tänaval poisikesest põnglane, lennutades ülestõstetud käes oma „lennukit“ ja iga kümne sammu tagant paisates õhku väikesi nelinurkseid paberikesi — „proklamatsioone“. Mida ütleks too poiss, kui tal oleks lendav lennuk-mudel? Rõõmust unuks tal lausumata „tänan“. Ja ometi, kui ta saab kätte Õhuasjanduse Ühingu väljaande, on see talle kerge, kuigi hoolt nõudev töö. Raamatus antud 30 joonist selgitavad talle peensusteni lennuki ehitamise, osade reguleerimise, õhuvooluste kasutamise, raamatu lõpul antud skeem, mida vaja vaid õiges suuruses vastavale materjaalile kanda, võimaldab selle teatud tüüpi mudeli ehitamise ilma igasuguse pikema peamurdmiseta. Tekst aga selgitab veel peensusteni materjali valiku, üksikosade valmistamise, osade vastastikku liitmise ja palju muid peensusi. Selle raamatu tarvitajaskonnas leidub kindlasti ka selliseid „ameerika poisse“, nagu eessõnas kirjeldatud, kes lennuk-mudelite võistlusele ilmuvad „saladusliku pakiga“ kaenlas, ja publik võib imetleda uut leitust vaid siis, kui see lennuvõistlusel endale saavutab paremaid kohti. Selleks on poistel vaja teadmisi ja vaja teha tööd. Teadmisi võimaldab lendur-kapten V. Andreeseni koostatud raama-

tuke, tööd teevad aga poisid ise, muidugi kui nad tahavad edasi jõuda.

A. Pigafetta: Esimene teekond ümber maailma. Elav Teadus nr. 3. Eestindanud ja lisastanud O. Stamm. 116 lk., 20 pilti ja kaarti. Hind 1 kr., aastatelliijaile 75 s.

Esimene teekond, mil inimene tõeliselt avastas maakera tervikuna! Portugaallase Magalhãese seiklusrikas ja traagiline sõit, enam kui 400 a. eest, mööda senitundmatuid meresid ja metslaste saari. Jutustatud peajasjaliselt ühe tegeliku osavõtja Pigafetta poolt, seega ajaloolise algdokumendi väärtusega. Juba juurelisatud vanaaegsed pildid lasevad meid sisse tunda tollesse hulljulgete avastusreiside ajajärku, mis tõstis väikese Euroopa kogu maailma peremeheks. Sobiv niihästi ajaloo-õpetajale töövahendiks kui ka tavalisele lugejale hariduse täienduseks ja isegi noorsoole põnevaks seiklusraamatuks.

„Nad Baltykiem“ N 1. Poolakeelne illustreeritud „Polska Zbronja“ lisaväljaanne, Varssavis. Toimetaja hra A. Krasicki, hra W. Everti kaastegevusel. Väljaandja Poola-Eesti sõprusühing.

Käesolev number on ilmunud Eesti 14. iseseisvusaasta mälestuseks. Sisuks 17 ülevaatlikku kirjutist Poola ja meie tähtsamailt riigi-, haridus-, kaitseväe- ja kaitseliidu juhtivailt tegelasilt. Eriliselt tuleb mainida meie riigihümni äratoomist nootidega ja sõnadega mag. V. Ernitsa tõlkes.

KAITSELIITLASTE TÄRVE TE LADU

TALLINNAS, KAARLI T. 8.

Soovitab odavate hindadega:

Spordipüsse „Erma“, „Geco“, „Achilles“, „Kaba“ ja „Bayard“;
Igas kaliibris **püstol-browninguid, nagaane;** Vint- ja spordipüssi ja püstoli **padroneid; Püssiõli ja püssipuhastusabinõusid; Märklehti; Suusasidemeid; Sireen-vilesid; Käelinte; Kaitseliidu rinnamärke; Elektritaskulampe; Diopter-sihikuid ja kirpe j. n. e. j. n. e.**